

Бошланиш биринчи саҳифада

Оила институти билан боғлиқ ма-
салалари ўрганиш, унинг муаммо-
лари ечимини топиш юзасидан ил-
мий таҳлил, тадқиқотлар олиб бориш,
оила ва никоҳнинг муқаддаслигини
ёшлар онгига чуқур сингдириш каби
муҳим вазифалар марказимизнинг
асосий фаолият йўналиши ҳисобла-
нади. Мутахассисларимиз оиланинг
ижтимоий-иқтисодий аҳоли, муам-
моларини чуқур ўрганиш мақсадида
маҳаллалар, ташкилот ҳамда ўқув
юртларида мунтазам социологик тадқи-
қотлар олиб боришади. Кенг жамо-
атчилик фикрига асосан оиланинг
жамиятдаги мақоми охириги бориш-
да нималарга кўпроқ эътибор қара-
тиш зарурлиги аниқланиб, тегишли
тавсиялар ишлаб чиқилди.

Бу борада давлат ва нодавлат таш-
килотлар билан ҳамкорлик ишлари
муайян дастурлар асосида амалга
оширилмоқда. Республика хотин-қиз-
лар кўмитаси, Олий ва ўрта махсус,
Халқ таълими, Соғлиқни сақлаш вази-
рликлари, Миллий гоя ва мафкура
илмий-амалий маркази, "Маҳалла"
хайрия жағғармаси, "Камолот" ёшлар
ижтимоий ҳаракати билан биргалик-
да маҳаллаларда, қорхона ва муасс-
саларда, касб-хунар коллежлари, ака-
демик лицей ва олий ўқув юртлирида
маънавий-маърифий тадбирлар, уч-
рашувлар ва давра суҳбатлари,
сўровномалар ўтказиб келинмоқда.
Жумладан, 15 май — Халқро оила
кўни муносабати билан Темурийлар
тарихи давлат музейида ўтказилган
илмий-амалий анжуман "Жамият та-
раққиётида оиланинг ўрни" мавзусига
бағишланди.

— Ёшларнинг эрта турмуш қури-
ши оқибатида ҳам муайян муаммо-
лар келиб чиқади. Бунинг олдини
олиш учун нималарга эътибор
қаратиш лозим?

— Фарзандларимиз тўққизинчи
синфни тамомлаган, касб-хунар
коллежлари ёки академик лицейларда
таҳсилни давом эттиради. Аммо баъ-
зи ота-оналар айни шу вақтда қизла-
рини жуда эрта турмушга беришни
маъқул деб билади. Бу эса ўз навба-
тида оила қуришга тайёр бўлмаган
ёшлар орасида ажримлар сони кўпай-
тишига сабаб бўлади. "Қобусони"да
"Хар бир ота-она ўз қизларининг ке-
лажақда бахтиёр бўлишини истасалар
уларни ёшлиқдан тарбия қилишлари,
қиз юрагини илму маърифат нури
билан ёритишлари зарур", деб ёзи-
лган. Айниқса, ҳозирги фан-техника
шиддат билан ривожланиб бораётган
замонда қизларимиз бирор касб ёки
хунар эгаси бўлмай туриб турмуш ке-

чириши қийин. Бу йигитларимизга
ҳам тегишли. Рухшунослар айниқса
21-27 ёшда она бўлишини кўплай-
қувватлайди. Чунки шу даврда бо-
шми деярли тўлиқ ривожланган бўла-
ди, жисмоний ва психологик ҳолат ба-
рқарорлашади, аёл ўзининг оналик
вазифасини тўлиқ бажара олади.

Никоҳ томонларнинг ихтиёрий рози-
лиги ва тенг ҳуқуқлигига асосланиб ту-
зилди ва ФХДЭ идоралари томонидан
қайд этилиши лозим. Оила кодекси та-
лабларига кўра никоҳ тузиш учун ёшлар
никоҳ ёшига етган бўлиши, бунга моне-
лик қиладиган ҳолатлар бўлмағлиги ва
белгиланган тартибда тиббий кўриқдан

маслаҳатлар берилди.

— Тўйларимиздаги исрофгарчи-
ликлар ҳақида бундан юз йил бу-
рун буюк маърифатпарвар Абду-
лла Алвоний, эллик йил олдин
Абдулла Қаҳҳор куйиб ёзишганди.
Кўпчиликни қийнаб келаётган бу
мавзу бугунги кунда ҳам бот-бот

Оила — эл-юрт таянчи

тилга олинади. Шунга қарамай тўй
ва маросимлардаги ортиқча дабда-
балар тўхтагани йўқ.
— Халқимиздай кўп тўй қиладиган

ли ҳаракатлари, эркаклар қўллари,
хиссийга тўла овози, меҳрибон кид-
гоҳи бир бутун ҳолда жамланган, ну-
рат касб этади. Аллаларнинг халқ ора-
сида асрлар давомида яшаб келаёт-
гани боиси ҳам шунда.

"Алла уйи" замонавий аудио, ви-
део ускуналари, алла айтиш ва гўдак-
ни тарбиялашга оид экспонатлар, ил-
мий-услубий қўлланмалар, тасвирий
ва ашёвий кўргазмалар билан жиҳоз-
ланган. Алла ҳақидаги маълумотлар ва
матнлар ёш келинчақларга, балоғат
ёшидаги қизларга, умуман, бу қўш-
қини куйлаш истагини билдирган ҳар
бир кишига масофадан туриб узати-
лади. "Алла уйи"да турли халқларга
тегишли бўлган аллалар жамланган,
шу сабабдан бошқа миллатга мансуб
аёллар ҳам алла танловлари ва бай-
налминал алла қўшқирлари фестивал-
ларида фаол иштирок этапти.

— Маълумки, инсоннинг маъна-
вий камолоти, айниқса, ҳуқуқий ма-
данияти оилада шакллана бошла-
ди. Оила қанчалик мустақам бўлса,
унда тарбия олиб, вояга етаётган
авлод ҳам маънавий етук, теран
фикрли, соғлом ва комил инсон
бўлиб етишади. Оилада ҳуқуқий
маданият қандай шаклланади?

— Фарзанд асосий тарбияни оила-
да олади. Бу ҳаёт таърибларидан маъ-
лум. Фарзандимнинг тарбияси билан
қачондан бошлаб шуғулланишим му-
кин, деган саволга у туғилмасидан, деб
жавоб берамиз. Чунки, аввало, ота-она
яқин тарбия топган, ҳуқуқий мадания-
ти давр талабига мос бўлиши лозим.
Ота-она фарзандини фақат моддий
жиҳаддан таъминлаш учунгина эмас,
уларнинг маънавий етук бўлишига, ке-
лажақда жамиятда ўз ўрнини топиши-
га ёрдам беришига масъулдир. Ота-она-
нинг ўзаро самимий муносабати, фар-
зандлари билан яқин, дўстона муноса-
батда бўлиши орқали уларнинг кела-
жақдаги орзу-мақсадлари шаклланади.
Олиб бораётган кузатишларимизда ота-
она обрўсининг кўтариллиши ёки пасай-
ишида фарзандларнинг алоҳида ўрни
борлигига эътибор қаратдик. Айниқса,
раҳбарлик лавозимида ишлаётган оила-
ларда бу жараён ўзига хос тарзда ке-
чади. Биз кузатаётган раҳбар ҳодимлар-
нинг 37 фоизи оилада фарзанд тарби-
ясига вақт ажратиб, ота-оналик вази-
фасига масъулият билан қараётганини
кузатдик. Раҳбар ота-оналардан 52
фоизи эса бола тарбияси учун вақт
ажратаётганини билдирди. 11 фоиз
ота-оналар эса бунга умуман вақти
йўқлигини айтишди. Оиладаги моддий
таъминотнинг етарли эканлиги, бола
қийинчилик кўрмай ўсаяётганини бун-
дай ота-оналар учун тарбия омили си-
фатида қаралган. Жумладан, раҳбар
ота-оналардан 60 фоизга яқини яқин
ўқийдиган бола тарбияли бўлади, кам-
чиликларини ўзи тушуниб тўғрилай
олади деган фикрда. Бундай ота-она-
ларнинг болага буйруқ оҳангига му-
мала қилиш ҳолатлари кузатилиб, ту-
шунмовчилик ва соғум муносабатлар-
нинг шаклланиши аниқланди.

Оила боланинг ҳар томонлама
ривожланишида халқ қўлини аҳамият-
та эга эканини назарда тутса, оилани
ўрганиш маълум бир соҳага тааллуқли
эмас, балки жамият миқёсидаги муҳим
аҳамиятга эга ҳодиса бўлиб қаратилади.
Мустақил тараққиёт ва ривожланиш
йўлидан бораётган Ўзбекистонда амалга
оширилаётган илсоҳотларнинг барчаси
оила ва ҳар бир фуқаронинг манфа-
атини ҳимоялашга қаратилгани билан
аҳамиятлидир. Сўзим яқинида барча
юртдошларимизга тинчлик-
хотиржамлик ва оилалари
мустақам бўлишини тилаймиз!

Суюндик МАМИРОВ
суҳбатлашди

МАЪНАВИЯТ
ҚЎРҒОНИ

ўтиб, бир-бирларининг соғлиғидан хабардор бўлишлари талаб этилади. Тиббий кўриқ бу, энг аввало, ёш оила учун, уларнинг бахти тўқис бўлиши учун амалга ошириладиган тадбир эканини унутмаслик керак. Шунингдек, турмуш қуришни истаган йигит-қиз никоҳларини ФХДЭ идораларида қайд эттирмас экан, уларнинг никоҳи давлат томонида оила деб тан олинмайди. Бундай никоҳ бахти тўқис бўлиб, кўнгил тўлиб яшашига ҳалақат беради. Чунки ҳаёт мураккаб, турмуш тасодифлардан холи эмас. Бугун тўй қилиб, эртага фарзанд бўлганидан кейин йигит оталигини тан олмаса, она болани ўз номига қайд эттиришга мажбур бўлади. Алimentiни ҳам суд орқали белгилашга тўғри келади. Демак, қанчадан-қанча асаббузарликлар келиб чиқади.

Яна бир нозик гап — яқин қариндошларнинг турмуш қуриши билан боғлиқ. Динимиз ҳам, таъабот ҳам яқин қариндошларнинг никоҳини маъқулламайди. Бухоро, Навоий ва Хоразм вилоятларида олиб бориладиган тадқиқотлар яқин қариндош-уруғлар ўртасидаги никоҳларнинг аянчилик оқибатларини кўрсатди. Яъни оилада ногирон болаларнинг туғилиш сабаблари ўрганилганда уларнинг қирқ фоизи қариндош-уруғдан таркиб топган оилалар ҳисса-сига тўғри келиши маълум бўлди.

Марказимиз қошида фаолият олиб бораётган "Оила тилсими" ўқув курсида балоғат ёшидаги қизлар, ёш оналар учун маърифий суҳбатлар ўтказилади. Ўқув машғулотларида тингловчиларга барқарор оналик-ка, намунали оилавий ҳаётга, муаммалар ва мулоқот маданиятига доир

халқ бу дунёда бошқа бўлмаса керак. Оилада фарзанд дунёга келдики, тасо-мом, ўша кундан тўй ташвиши бошла-нади. Албатта, фарзандига тўй қилиб бермоқ, фарзанднинг бошини икки қилиб қўймоқ — ота-онанинг бурчи. Лекин тўй ўтказишнинг ҳам меъёри қилини керак. Ўртбошимизнинг "Тўй-хашамлар, оилавий тантаналар, маърака маросимлари, марҳумлар хотира-сига бағишланган тадбирларни тартибга солиш тўғрисида"ги фармонида, шухратпарастлик, дабдабозлик, исрофгарчиликка берилиб, эл-юрт одатлари ва анъаналарини менсимаслик, ўзини кўз-кўз қилиш, атрофда яшаётган одамларнинг ҳол-аҳолини инобатга олмаслик каби эскидан қолган асосларга барҳам бериш юза-сидан кўпчиликнинг кўнглидаги гаплар айтилганди. Тўй, энг аввало, дунёга келган янги оила қўрғонининг дебона-си. Афсуски, бахт кошонасига кўнгли хиралиги билан қираётган келин-куёв-лар ҳам йўқ эмас. Ахир сендан мен камми қабилида иш тутиб, қиз чиқарган ёки ўғил уйлантирган оилалар кейин қандай аҳолга тушиши барчага аён. Шу сабабдан, маҳаллалар қошида тўйларни илҳам ва исрофгарчиликсиз ўтказишга кўмаклашувчи комиссиялар тузилган. Оилашунос олимларимиз тўй билан боғлиқ муаммоларни илмий жиҳаддан тадқиқ этиб, тегишли тавсияларини тақдим этмоқда.

— Ота-оналаримиз томонидан оилани мустақам қилувчи тушу-нчалар фарзандлар онгига қўшиқлар, эртақлар, мақол, матал, афсона ва ривоятлар воситасида сингдириб келинган. Марказ қошида "Алла уйи" ташкил этишдан қандай мақсад кўзланган?

— Инсон қалбига мурғаклигидан ях-шиллик, эзгулик, олийжаноблик каби фазилатлар алла ва эртақлар ёрдами-да сингдирилса, у келажақда, албатта, ота-онасига, юртига, халқига садоқатли фарзанд бўлиб вояга етади, Ватани келажиги учун муносиб хиз-мат қилади. Алла... Чақалоқ дунёга ке-лиши билан уни суйиш ва эркалаш, ардоқлаб ором олдириш, энг яқин ки-шилари билан таништириш учун ай-тиладиган қўшиқ бу. Унинг ижодкор-лари ҳам, ижрочилари ҳам, асосан, оналар. Бўлғуси она фарзандини ўз жисмида хис этган кундан бошлаб эзгу орузлар, яхши ниётлар оғушида яшайди. Чақалоқни бағрига олган онанинг меҳри қайноқ, қўллари май-ин, эркалашлари тотли. Гўдагига меҳр билан боқиб турган онанинг ширин та-бассуми, фидойилик акс этган юз ифодасини тасвирлашга қалам оҳиз. Алла қўшиғини айтаётганда эса сокин куй, қуйма сатрлар, онанинг маҳорат-

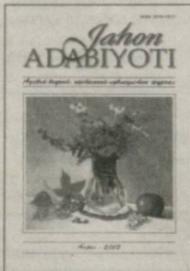

—Зуққолар баҳси. Хотам МАМАДАЛИЕВ фотоэюди (ЎзА).

"ЖАҲОН АДАБИЁТИ"

2012 йил, апрел оқи сони

"Ўзбекистон ва жаҳон" руқнида Япониянинг Ўзбекистондаги Фавқуллода ва мухтор элчиси Ёсиҳиса Куроданинг 2012 йил 9 апрел кунини Тошкентдаги Амир Темур хайкали қошида ўтказилган тантанали анжумандаги "Мен ўзбек халқига ҳавас қиламан" сарлавлари нутқи матни ҳамда Ўзбекистон Республикасидаги Озарбойжон Республикаси Элчихонасининг иккинчи

Журналларни варақлаганда

котиби, тарих фанлари номзоди Сабухий Аҳмедовнинг "Амир Темур ва Озарбойжон" номли мақоласини ўқийсиз. "Шеърят минтақалари"да атоқли шоир Иброҳим Юсуповнинг бир туркум шеърлари Янгибой Қўчқоров таржимасида берилган. Нобел мукофоти совриндори, машҳур ҳинд адаби ва шоири Рабиндранат Тагор шеърятидан намуналарини русчадан Омон Мухтор таржима қилган.

Отажон Тўғоннинг "Бегона", Болеслав Прустинг "Фирьявн" романлари давоми билан журналнинг ушбу сонидан танишасиз. Латви адабиси Анна Саксенинг "Билмас ҳеч ким мендек севишини" номли лирик бадиалари (рус тилидан Назира Жўраева таржимаси) инсоний туйғулар тараннумига бағишланган.

Адабиётшунос олимлар Умарали Норматов билан Ҳамидулла Болтабоевнинг суҳбати долзарб мавзу — бугунги адабиётда эстетик идеал ва ҳақрамон муаммоси ҳақида. Абдулла Шер "Аччиқ ҳақиқатлар фалсафаси" мақоласида олмон фалсафуси Ф.Ницшеннинг меросига миллий фалсафа нуқтаи назаридан ёндашиб, ўзига хос назарий ҳулосаларни ўртага ташлайди. Атоқли қозоқ шоири Ўлжас Сулаймоновнинг "Тогларсиз яшай олмаймам" сарлавлари суҳбати (Мирпўлат Мирзо таржимаси), Алимурод Тожиёвнинг "Ўзга оламга саяҳат", Амир Файзуланинг "Ўзбек ва ҳинд адабий алоқалари" мақолалари ҳам журналнинг ушбу сонидан ўрин олган. Саргузашт адабиёти муҳлисларию юнг ёзувчиси Яннис Марисонинг "Нафақадаги хусусий изқувар" романи атоқли таржимон Қодир Мирмуҳамедов таржимасида тўхфа этилган.

"ГУЛИСТОН"

2012 йил, 2-сон

Журналнинг илк саҳифасида

Журналнинг илк саҳифасида "Мустақам оила йили"га бағишланган материал берилган. Филология фанлари номзоди Омонулла Мадаев билан Аҳмад Эргашевнинг "Фасли навбахор ўлди" сарлавлари суҳбатида халқ оғзаки ижоди айналаридан баҳор фасли билан боғлиқ жиҳатлар хусусида сўз юритилади. Тадқиқотчи Г. Маҳмуджонованинг "Алишер Навоий достонларида Амир Темур образи" мақоласи буюк бобоқалонларимиз ҳаётидан хикоя қилса, профессор А.Носированинг "Ўзимизга боғлиқ" мақоласи оилалар ривожи мавзусида. М.Қурбонованинг Ўзбекистон халқ артисти Мухаммадали Абдуқундузов билан суҳбати "Мен ҳаётни севаман" деб номланган. Ўзбекистон давлат консерваторияси талабаси С. Абдуллаевнинг "Халқ қўшиқлари", М.Шамсиевнинг "Қўшиқчилик маданияти" мақолалари миллий мусиқа санъати аънавалари, бугунги қўшиқчилик масалаларига бағишланган. Марказий кўргазмалар залда бўлиб ўтган "Рассом ва сахна" кўргазмасидан, "Ўзбекистоннинг номоддий маданий меросини ҳўжжатлаштириш" мавзусидаги ўқув-семинардан, Ўзбекистон кураш миллий федерацияси тадбирларидан лавҳалар ҳам шу сондан жой олган.

Журналнинг ушбу сонида шоира Қўлибеканинг янги шеърларини, Абдунаби Абдиевнинг "Биз ўйнаган ўйинлар" мақоласини, Абдулла Саидовнинг "Новка ағари" очерки ва ёзувчи Собир Ўнарнинг "Бибисора" китобига тарқизни ўқийсиз. Ёзувчи Асад Асилнинг "Бол қадр", Абдука-Абдуҷамиловнинг "Тог, ўрмон, сув инсон учун" мақолалари табиатни асраш масалаларига бағишланган.

Ёш дизайнер Наргиза Аҳмедованинг фойлияти тўғрисидаги "Шарқона жило" номли лавҳа, Нигина Қодирова тайёрлаган "Рангин хибон", Комил Жонтоев тайёрлаган "Ўзуқларда зоҳир маънолар" саҳифалари ҳам журнал мазмун-мундарижасини бойитган.

"ГЛОБАЛЛАШУВ ВА МАЪНАВИЙ-АХЛОҚИЙ ТАРБИЯ"

Ҳаётимизга шиддат билан кириб келаётган глобаллашув жараёнида ёшлар онги ва маънавиятини ёт гоё ва қарашлардан асраш муҳим аҳамият касб этади. Шу маънода Баҳоидр Умаров ва Шўжур Жабборовнинг "Академия" нашриётида чоп этилган "Глобаллашув ва маънавий-ахлоқий тарбия". "Глобаллашув ва ёшлар тарбияси", "Глобаллашув шароитида маънавий тарбия муаммолари" каби рисоалари эътиборга молик. Мазкур рисоаларда глобаллашув шароитида маъна-

вий-ахлоқий тарбияни такомиллаштириш масалалари, жумладан, замонавий ахборот технологиялари, "оммавий маданият"нинг ёшлар онги ва дунёқарашига таъсири ёритилган. Шунингдек, уларда иқтисодий таҳдид омиллари, инсон онгини эгаллашга қаратилган замонавий психологик услублар, мусиқанинг ёшлар тарбиясида тутган ўрни, одам савдосининг маънавий оқибатлари, фарб мамлакатларида маънавий емирилиш омиллари ва оқибатлари хусусида тушунтирилган берилган. Қолаверса, ушбу нашрларда глобаллашув шароитида маънавий қадриятларимизга қарши таъжовулар, уларнинг моҳияти ва мақсад-муддаолари, инсон онги ва дунёқара-

Сўздан сўзинг фарқи бор...

БОДИ ВА БОДРИНГ

Ўзбек тилининг этимологик луғатида изоҳланишича, "бодринг" сўзининг туб илдизи асли форсча "бодринг" бўлиб, ундаги "боди" сўзи "янги", "ажойиб" деган маъноларни англатади. Демак, "бодринг" сўзи "янги, ажайиб рангли" деган маънодан келиб чиққан. Тилимизда "боди" деган сўз ҳам бор. Одатда, олифат, янги русумда кийинишга ўч, моданинг кетидан қувадиган йигитларга нисбатан бу сўзни қўллашади. Эҳтимол, уларга "боди" деб сифат берилиши "бодринг" сўзидаги "боди" билан боғланган. Чунки улар ҳам ўзларича янгиликка ўч, ажайибу гаройиб-да. Яна ким билади дейсиз?

ҚЎШНИ ҚУШ

Қўни-қўшни. Илмий манбаларда изоҳланишича, бир-бирига нисбатан ёнма-ён яшовчиларга нисбатан қўланиладиган бу сўзининг туб илдизи "қўниш" маъносидидаги "қўн" феълидир. "Қўшни" сўзи ҳам "қўн" феълидан ҳосил бўлган, унинг дастлабки шакли "қўнчи" бўлган. Демак, "қўшни" сўзи "қўнган" деган маънони билдиради. Дарҳақиқат, сўз олами гаройиб-а!.. Қўшним менинг ёнимга келиб қўшдай қўнган. У уйимнинг ёнига келиб қўнган ва шу ердан макон топгани учун қўшни бўлган. Одамзот сўзларини яратаётганда, аввало, табиатни кузатган, ўсимликлардан, дараклардан, қушлар ва ҳайвонлардан рамзлар излаган.

...ТУПКИ ЯСАВУЛ ЭКАН

Ясавул — қадимги тилимизда "соқчилар бошлиғи" деган маънони англатган. Шунингдек, "ясав" сўзи "саф, қатор, жанговор тартиб" маъносини билдирган. Демак, "ясавул" сўзи "ясав" сўзидан келиб чиққан. "Бўри бақавул экан, тулки ясавул экан" (эртақдан).

"АРЧА"МИ, "АРҚА"?

Қадимда ард деган даракт бўлган. Бугунги "арча" сўзи шу сўздан пайдо бўлган. Ҳозир ҳам Олтой достонларида "ард" сўзи сақланиб қолган. Масалан, "Хон будей" достонидида шундай сатрлар бор: Ард учинда арканинг Алтин сари қушкани Алдина анинг учиб келди.

Эшқобил ШУКУР

ОМОНУЛЛА МУАЛЛИМ

Омонулла Мадаевни шоғирлари «устоз», касб-дошлари эса «Омонулла муаллим», деб қақришади. Бу бежиз эмас, албатта. Чунки у кишининг ҳаёти, ижоди ҳам олимлик, ҳам педагогик билан чамбарчас боғланиб кетган. Мана, эллик йил-дири, Омонулла Мадаев «муаллим», «устоз», деган унвонни шараф билан оқлаб келаяпти.

Илмий фаолиятини ўзбек фольклорининг рус тилидаги таржималарини ўрганишдан бошлаган «устозий» дастлабки мақолалари ўзбек халқ термалари, достонларининг рус тилидаги таржималари ҳақида эди. Эндilikда бу мақолалар бир мунча содда туюлиши мумкин, лекин 70-йилларнинг бошида бу мавзуга қўл уриши ёш олимнинг фанга дадил кириб келаётганидан далолат эди. О.Мадаевнинг кейинги фаолияти Хоразм халқ достонлари тадқиқига бағишланди. Унинг бу жаҳдадаг иланишлари профессор Мухаммадқодир Саидов раҳбарлигида "Хоразм достонлари-нинг ўзига хос хусусиятлари", деб номланган номзодлик диссертацияси сифатида илмий жамоатчилик ҳужмига ҳавола этилди. Айнан ўша давр ўзбек фольклоршунослиги тарихига назар ташласак, бу ишнинг кадр-қиммати аниқроқ кўринади. Бу давр Хоразм достончилиги, умуман, воҳо фольклорини ўрганишга эндигина киришилган пайтлар эди. Ҳозир Олим раҳбарлигида уюштирилган экспедиция Аҳмад баҳши, Бола баҳши каби улкан достончилар, Биби шоира, Хонимжон каби халқларини аниқлаб, уларнинг репертуаридан айрим намуналарини, Ҳоди Зариф "Аслхон" достонини, Буюк Каримов "Гўрўғли" туркумига кирувчи бир қанча достонларни ёзиб олган эди. Лекин улар архив мулки бўлиб қолаётган, Ж.Қабулнийёзов чоп қилган "Авазхон", "Бозиргон" достонларини соқит этсак, Хоразм достонлари деярли нашр этилмаган. Ана шундай пайтда Омонулла Мадаевнинг Хоразм достонларининг бадиий хусусиятларини ўрганишга киришиши ва монография қўлмадаги салмоқли тадқиқотни яратиши ўзбек фольклоршунослигининг ушбу йўналишидаги дастлабки қадам сифатида ҳам катта аҳамият касб этди.

Илм — ўзи билмақар

Омонулла Мадаевнинг илмий, ижодий фаолиятини муаллимлик, ўқитувчиликдан айри тасаввур этиш қийин. У кўп йиллардан бери Ўзбекистон Миллий университетидеги халқ оғзаки ижоди фанидан дарс бериб келади. Табиийки, олимнинг фаолияти фольклорни олий ўқув юртлирида, коллеж, лицей ва мактабларда ўрганиш жараёнида ҳам боғлиқ тарзда кечмоқда. Ушбу йўналишда у томонидан ёзилган ўндан ортиқ дарсликлар, ўқув қўллан-

лар шуллар жумласидан. Эндilikда халқ тасаввурлар оламидаги мифологик тизимни яхлит ҳолда қўрсатиш имконини берувчи тадқиқотлар керак. Бу масалада мифологик луғатга катта эҳтиёж туғилгани аён бўлди. Олий таълим учун фольклорнинг барча жанрларига тегишли мумтоз намуналарини жамлаган хрестоматияни кўпчилик мутахассислар билан кенгашган ҳолда тузиш лозим. Мавжуд хрестоматияларнинг бир қисми эскирган бўлса, қол-

ганлари ҳам турли сабабларга кўра бугунги талабга тўлиқ жавоб беради, деб айта олмаيمиз. О.Мадаевнинг "Ўзбек халқ оғзаки ижоди" қўлланмаси ўзбек фольклоршунослигининг тўнғич авлодлари ҳамда бугунги вақиллари билдирган илмий изланишлари, ютуқлари замирида муаллимнинг ўз шайхий кузатишлари, нуқтаи назарига асосланиб ёзилган. Қўлланмада асосий эътибор халқ оғзаки ижоди асарларининг миллиятимиз ҳаётида тутган ўрни, маданий меросимизнинг таркибий қисми сифатидаги аҳамиятини ёритишга қаратилган.

Омонулла Мадаев нафақат ибратли олим ва педагог, балки дилқас инсон, чинакам фольклор кишиси. Эҳтимол, Омонулла Мадаев баҳшилар муҳитида туғилиб ўсганида, албатта, баҳши бўлар эди. Бунга унинг саз чалиб, қўшиқ хиргойи қилишигина эмас, балки баҳшилик санъатида чексиз меҳр-муҳаббат, эътиқоди ҳам далилдир. Домланинг телевидениеда болалар учун мўъжаланган дастурда бир неча достонларнинг мароқ билан ҳикоя қилиб бергани фикримизни тасдиқлайди.

Фольклоршунос олим, устоз-мураббий Омонулла Мадаевнинг инсоний фазилатлари, олим сифатидаги салоҳияти унинг шоғирлари, талабалар учун доим ибрат бўлиб келган ва шундай бўлиб қолади.

Тўра МИРЗАЕВ, Шомирза ТУРДИМОВ, Жаббор ЭШОНҚУЛОВ

Доимий ҳамроҳ

шига таъсир ўтказувчи замонавий технологияларнинг хатарли жиҳатлари, маънавий-ахлоқий тарбияни такомиллаштириш усул ва воситалари хусусида ҳам фикр юритилган. Ёшларимиз орасида истеъдодли, замонавий технологияларни пухта эгаллаганлар кўплаб топилади. Улар ўз билим ва истеъдодларини янада такомиллаштириб боришга интильсалар мақсадага мувофиқ бўлар эди. Мазкур рисоаларда баён этилган фикрлар, назарий ва амалий ҳулосалар жамиятимиз маънавий тарққиёти-нинг нафақат бугунги, балки истиқболдаги ривожи, фарзандларимизнинг ҳар томонлама етук ҳамда барқарор инсонлар бўлиб вояга етишига хизмат қилиши билан аҳамиятлидир.

Мухаббат ХУЖАМУРОВА, "Соғлом авлод" газетаси муҳбири

Бехзод ФАЗЛИДДИН

ФАҚАТ НУР СЎРАДИМ...

Шамоллар абдий, ёмғирлар мангу,
Биздан сўнг ҳам оппоқ қорлар қолади.
Шаксиз, яшайверар қувончу қайгу,
Издорлар, иқролар, зорлар қолади.

Минг йилларки, аслин ўзгармас тоғлар,
Салобати ўша, виқори ўша.
Таровати сўнас диловар боғлар —
Ҳануз тошқин ҳислар таллинган гўша.

Бехос такрор-такрор чорладим чоғи,
Янроқлар тизлиб келди сўзимга.
Қобирғаси синган ҳазонлар охи
Оҳангдор ҳасратдек туюлмас кимга?

Шунчаки тақдирга ўхшарми бу ҳол —
Демангиз, бу фақат илҳом оилари.
Рухимда яшади шундай безавол
Ҳаёт деган шеърнинг қаҳрамонлари.

Шамоллар, ёмғирлар, Дарёлар, Тоғлар...
Азал нафасини келтиргай абд.
Янроқлари оят ўқиган боғлар...
Табиат тилида илҳийй сўхбат.

Уйғониб нақадар гўзалдир,
Тириклик лаззати беназир.
Созингнинг умрини узайтир,
Йўлингга ёдулар мунгазир.

Қучоғин тўлдирмиш боғларга,
Бағритиш эмасдир, бағритиш.
Бир қара мўйсифид тоғларга,
То ҳануз боладай кўнгли ёш.

Сўқмоқлар абдий саводдир,
Қошлар — буюклик ошиғи.
Саболар ҳаётбахш наводир,
Жилғалар — муҳаббат кўшиғи.

Булуғлар бўйида ағримчоқ,
Турилар алқатган айём бу.
Қўлингдан келади яшамоқ,
Севгидай бебаҳо инъом бу.

Ҳаёли кўй, оғир ҳаёли,
Ярашмас бемаврид ўртансанг.
О, юрак, билмайсан завалин,
Баҳорга ўхшашни ўртансанг.

Безиш ёмғир бўлганим йўқ-да,
Томчисида яна минг томчи.
Бир он губор юттишдан тўхта,
Дунё деган кекса аддамчи.

Кечаги кун — ёруғ хотира,
Боқий бўлар бутунги кунлар.
Ҳали ҳислар бордир боқира,
Куйла, қуйла, қалб бўлиб куйла.

Тўқилгудай туйгулар тошар,
Тўлиб борар муҳаббат жони.
Тазаррулар қилсак ярашар —
Бизникидир поклик айёми.

Антонина ИПЛИНА

ШЕЪРИМ БИДАН ЮВДИМ ЮРАКНИНГ ГАРДИН

ИХЛОС

Ўзбекистон халқ шоири Зулфияга

Ўзбек тупроғида ундим, улгайдим,
Шу ерда тугилдим, шу ерда уйим.
Она замин меҳри дилин чўлгайдим,
Ёмғирда бопоқдек чўзилди буйим.

Сирли сўз юз очиб кўрсатар жамол,
Шеъринг калитдир кўнгли қулфига.
Буюк шарқ назмидан олди зар рўмол
Қирқоқий қизалоқ шеърга Зулфия.

Тоғдан, доволардан ошиб бораман,
Чакалзорларни қилмайман писад.
Юрагимда туйғу тошиб бораман,
Булул каби наво қисматимга банд.

Бирининг қувонч, бирининг дардин
Ўзимники билдим, эли ўйладим.
Шеърим билан ювдим юракнинг гардин,
Бахтимни, дардимни айтиб қуйладим.

Муҳаббат, садоқат, ҳаёт ошини
Зулфия ижоди — нафосат базми.

Безиш ёмғир бўлмадим, ахир,
Дил ойнасин бир арттим келди.
Англамоқчи бўлдим нешидир,
Ниманидир эслаттим келди...

НАСР

Соя солмиш сабримга соғинч,
Саратонда сенсиз совқотдим.
Соҳилларда саргайди севиш,
Сирларимни сўзларга сотдим.

Сочинг сибаб саболар сархуш,
Сезмайсанми, сездирмайсанми?
Савол сонсиз, ситамлар серпушт,
Севмайсанми, севдирмайсанми?..

Шу чиркин матоҳга борми учмаган?
Барининг онига губор сачраган.
Бойликни кир қозғ билан ўлчаган
Тўдага тескари боқини ўргат.

Бу йўлда юзини йўқотган кўшир,
Илдиз юзини йўқотган кўшир,
Энг керак сўзини йўқотган кўшир,
Аларнинг сафидан чиқини ўргат.

Дарёлар бағрига сизмас жилгаман,
Бирда сокин эсам, бирда олгаман,
Лойқа ҳислар билан тағин булғамай —
Тубиғача тиниқ оқини ўргат.

Тошларнинг кўнглига бир бор қўл солсам,
Ранжима қошишта пича кеч қолсам,
Адашиб-адашиб йўл топиб олсам,
Юракдан чангларни қоқини ўргат.

Суқи филин куларат, кўз деган ёмон экан,
Ўтолмайсан баҳридан, юз деган ёмон экан.
Қандоқ қилб тилмига энди чилвар боқлайин,
Сўз деган ёмон экан, сўз деган ёмон экан...

Қолган чақаларни эслагим йўқдир —
Чироқ бўломайди ортимда, ўлсам.
Фақат нур сўрадим, фақат нур йиғдим,
Фақат меҳр олдим қарз олган бўлсам.

ПЕҒАС

Қандоқ ўргатайин сени, асов от?
Ақду фикрим эрур ўзимга тўзоқ.
Ахир қай бир кимса ўргатар, ҳайҳот,
Учаётган отни тутаман қандоқ?!

Яхши ният ҳақдир, умидли дил ҳақ,
Бироқ ҳаёл бошқа, бошқадир ҳаёт.
Елиб-югурсам ҳам изиндан илҳақ,
Ёлингни тутқизмай қоқсан қанот.

Яна ёлғиз қолдим уйда, хуморим,
Қанотли тупорим, оппоқ тупорим.
Туёғининг изи самода ҳилол,
Қанотининг изи шаббода, шамол...

СЎЗЛАР

Аёл, ҳаёл, ҳаёт —
Бу сўзларда сеҳр, жозиба, ҳикмат.

Шаклан ва мазмунан оҳангдош, отлош,
Муҳаббатдек жонлош, меҳрдек қонлош.

ИЛТИЖО

Бахт ва шодлик берар ҳар қисматта хос,
Елкамда ҳаётнинг юки, толмайман.
Худодан озгина сўрадим, холос,
Ортигини эса қўтаролмайман.

Рус тилидан
Рустам МУСУРМОН таржимаси

Уммон ваэмин чайқалади. Чексиз масофалар ўз қарғига сир яширган янглиг узанган: улар бир вақтнинг ўзида ҳам ўз бағрига чорлайди, ҳам ўзидан итарди. Ҳозир эса сув юзасини қалин оқиш туман қоплагани боис қайқидан туриб қаралганда бурун остинигина кўз илғайди: икки қулоч нарида нима бор, қоши биллиб бўлса...

Қайқ ичи балиқларга лиқ тўлган эса-да, балиқчилар турларини яна сувга ташлаган кўйи тек қотишган. Тушиб қолган ваэинлариде бошқа нимаям қўларидан келарди, дейсиз: қиладиган ишлари фақатгина куттиш "Кимни, нимани?", дейсизми. Кўёшн!.. Кўёш зич туман кўксини чок-чокидан сўққанча уларга йўл кўрсатиши керак. Йўқса, адашиб, тўғилиб ўсган юрти бўлиш оролга душман томондан бориб қолишса, аҳолиларига қайқиде потирлаб ётган манави чалажон балиқлар ҳам думларини лиқиллатиб қулиб қолишлари ҳеч гапмас. Бир оролинг икки томонида иккита осмон ва икки хил олам бор эди гўё.

Оқёнос одатда тили мажлаанади. Фақат бу сокинлик баъзан алдамчидир. Қўйнида ўзига яраша таҳликалири бор унинг. Йўқса балиқчилар тусмой қилиб бўлсам сузиб кетган бўлишарди. Сузишолмайди-да, Чунки юракларини уммон узра танда қўйган қуюқ туман янглиг мўл-қўл қўрқув ағаллаган. Яна бу қўрқув деганимиз балиқларни тутиш учун сувга ботирилган, қайқнинг чор атрафини "ишгоқ қилган" тўрга ҳам жуда мензаркан. Қўрқувки, бир томондан, адашиб уммоннинг бекарон кенгликларига чиқиб қолиш қайғусига болганса, бошқа жиҳати, боя айтганимиздек, ёғиннинг қўлига тушиб қолиш хавфига бориб уланади. Уларнинг мўъжазгина Ороллари қайдалиги ёлғиз Яратганга аён. Аммо мана бу қовоғи қалин туман тарқамачуна бир қулоч ҳам силжиб бўлмайди.

Балиқчилар одатдаги ўзаро гангур-гунгурларини ҳам бас қилишган, теран бир асабийлик ҳоким, мулоқотга-да тоблари йўқ. Агар туман ҳали-вери тарқамачуна бўлса, холлари нима кечади?.. Ичунчун, улар ташқаридан ҳам на қадар оғир-босиқ, қўларини юмган кўйи муҳрашаётгандек кўринаса-да, аслида, ичларини шиддаткор бир ҳақиқинг тирнаётгани рост гап.

Бир маҳал денг, ҳеч қутилмаганда қалин тумани ёриб нақ тумшуқлари остидан ҳайбат билан аллақандай қоратки чиқиб келканди! Зум ўтмай ғирашира кўринаётган бу нараса маълум қиёфага кирди: унинг улкан қайқ эканлиги аёнлашди. Қайқчилар ўзларини тутиб, бирон тадбир олишга улгурмасларидан икки қайқ тумшуқма-тумшуқ тўқнашиб кетса бўладими!.. Кучли силтиши натижасида қайқ четиде ўтирган ёш йигит "шалоб" этиб сувга тушиб кетди. Қолган уч балиқчи эса арагн мусоэзатини сақлаб қолдилар. Қутилмаганда саросима бошланди. Чунки илҳис келиб қолган қайқ ёв тарафини эканлиги маълум бўлган эди. Маълум бўлганди-ю, ажаб, шу билан бошқа ҳеч қандай воқеа юз бермади. Ҳеч ким ҳеч кимга қилч қўтармади, найза ўқталмади, камонлардан ҳам ўқ узмадилар. Душман томон кўпчилик бўлса-да, неғадир ўзларини дўстона тутди. Ҳатто тутиш кетган балиқчини тортиб олишаркан, халақит бериш у ёқда турсин, мавриди топила, ёрдам берулик аллозда ҳайрихоҳ боқдилар. Сўнг ғалати қизиқиш билан ёвлар бир-бирларини қузата бошлади. Ажабни, ёғий қайғида иккита қиз ҳам бор бўлиб, улардан бирининг кийими ва бошига қўндриб олган ярашиғлиг қалпоғининг бежирим тўқсидан ҳаммаси аён: у, хойнахой, қабла сардорининг қизи. Қиз Ниҳоят гўзал эди!

Бошқа пайт бўлганда бундай қимматли ўлжани қўлга киритиш учун тўртовлон бошларини кундага қўйишга ҳам тайёр бўлиши ҳеч гап эмасди. Аммо ҳозир... улар несади қил этишмади! Афтидан шу тобада уларнинг бир-бирларидан минг чандон, миллион чандон қондоқ хавфли душманни бўлиб, унинг оти — уммон, қуюқ туман ичра беркинган бепоён ва номаълум дунё эди! Оқёнос қаршисида, унинг сирли-гизли қудрати қаршисида қайқдағиларнинг бир-бирларига бўлган ёлғизли жудаям аризмас ва майда туюларди айни дамда. Бунга ҳеч ким ҳатто ҳаёлига ҳам келтирмагандир балки, бироқ ушбу маъно ҳаммининг ботинида ҳоким бўлган, ўзини севдирган ва балиқчилар шу маъно тўрига асир тушиб қолган эди. Фақат тўртовлон орасидаги ёш ва келишган йигитнинггина кўзлари эҳтимол бошқа маъно билан чарақлар, у қизга тикилганча, эҳтимол, қизнинг гўзаллиги тўрига асир тушганча, атрафини, туманили уммонга банди оламни унутгандек парйшон кўринарди...

Аллақанча фурсат ўтганига қарамай, иккала қайқдаги эшаклар ҳам ҳали солинмади. Келиб урилган қайқ ўзининг сезилар-сезилмас ҳаракати билан секин, жудаям секин сурилганча йигитнинг қайғи-нафас узоклашди. Бунга яна билинар-билинимас "нафас олиб ётган" уммон ҳам ёрдам бериб юборди, шекилли. Аммо йигит билан қиз бир-бирларидан кўз узинмасди. Шу қисқа фурсат мобайнида улар дунёнинг ҳамма тилларида гаплашиб улгуришди, де-сам, балки сиз ишонмасиз, аммо бошқа томондан, сезинг ақлингиз бовар қилмайдиган ҳамма нараса берок гап дегани эмаслигига мен иймон келтирмаман. Шу ғайритабиий ишончга таяниб яна айтманки, йигит ва қиз чакмоқ умричалик фурсат қўйнида бир-бирларини ёқтириб улгуришди, кейин... кейин бунинг хомаҳал эканлигини алам билан қўнғилларидан ўтказишди. Ахир, дунё бутунлай тескарисига айланиб кетмаса, бу икки ёшнинг қабла бошлиқларининг ўғли ва қизининг қачонлардир бирга бўлишлари ҳақида ўйлаш мутлақо мумкин эмас. Ахир, улар икки юзқўрмас ёшнинг фарзандлари, қабилалар ўртасидаги адоват эса минг йиллардан буюв давом этиб келаётган бўлса, айтинг, яна нималарга умид боғлаш мумкин?.. Шу тарзда ҳаёлдай чайқалган уммон аро ёв қайғи балиқчилардан олислаб, туманлар ичра тамоман кўздан йўқолди.

Шундан сўнг тўртовлон ўзларини анчагина хотиржам тутди. Фақат сувдан тортиб олинган, ёш йигит томчилаётган чаккасидан уммоннинг шўр сувларни туманрангли хаёлларини яна худди шундай туманзорнинг пардасимон деворларига осиб қўйди гўё... "Тутқулик"нинг учинчи қуни туманнинг оқиб пардаси йиртилиб, кўчининг заррин, аммо ҳали анча заиф нурлари қайқда ўтирган уч давонгир эракнинг тунд ўзларини қўсизгина ёритди. Шу ҳамон балиқчилар ҳаракатга тушишди: индамай туриб эшакларини қўлга олишди ойдинлай бошлаган атрафга боқиб йўллари аниқлашди. Кўп ўтмай эса манзил сари дадил сузиб кетишди. Сузиб боришаркан, чор томонга ҳадиксираб қараб-қараб қўйишар, гўё бу таъвирли билан қуни кеча рўпаралардан туйқус чиқиб қолган ёв қайғига такрор дуч келиб қолмасмиканми, дейишар эди. Фақат ёш йигитнинг чера-сида чексиз миннатдорлик туйғулари ақсланар, бир учи осмонга тугашиб кетган уммонда қилган илк сафаридан бағоят бахтиёр кўринарди...

Ниҳоят, улар оролга — у томони ёвники, бу томони ўзларининг макони бўлган оролга етиб келишди. Орол катта эмас, айтиш мумкинки, зўр бир чавонд тупроғига қамчи босиб, от қўяр бўлса, толиқиш-гаям улгурмай, майдони адо бўлади-қолади. Фақат ўртада юксалган тоғни ҳисобга олмасе. Хуллас, дўппидек бир орол. Аҳолиси ҳам шунга яраша: бир ховуч. Лекин шу бир ховучгина одам ҳам хафсала қилса, бир-бирига душманлик қилишни эпларкан. Икки қарама-қарши гуруҳга бўлиниб олишган, нақ ўз билан сувдай бир ёвларуш бор ўрталарида. Емишлар эса оролдаги ўрмон жондорларни яна ҳадисиз-худисиз уммон бағрида қилишар.

Кесаларнинг айтишича, балкининг аждодлари қачонлардир номаълум бир ёқдан оролга кўчиб келишган. Орадан неча-неча асрлар ўтиб кетганига қарамай, душман қабилалар ўзларининг кўп эски босиою момоси бир эканлигини яхши билишарди,

лекин не ёзиқки, ўзлари бир тану бир жон бўлишолмайди. Ҳатто гуруҳнинг баҳшио оқинлари ҳам бу ҳақда гоҳ қўйлашарди, гоҳ йиғлашарди. Лекин уларга онда-сонда қулоч соладиган топиламаса, йўриқларига юрадиган қайда?.. Баҳшиларнинг қўйлашса, оролга улар кўпчилик бўлиб эмас, балки бор-йўғи икки киши бўлиб, бир йигиту бир қиз бўлиб келишган. Ҳозиргилар ана ўшаларнинг авлодлари.

Буни қарангки, бу беш кунлик дунёда бир ўтовда бирпас баробар ўтира олмас ёвларга айланган тарафлар қачонлардир эту тирноқ каби иноқ бўлишган. Вақтлар ўтиб қўпайишдио ўртадан меҳру оқибат кўтарилди: ҳеч жойга сиймай, ўзаро низоо нифоққа ружу қўйишди. Натижада уруғнинг етакчилари катта-коти қабилани иккига бўлиб ташлашди. Шундай кейин оролдағиларнинг ўзларини тутишдану кўйинишидан тортиб гап-сўзларни қилишганча, қўйиники, туриш-турмушигача ўзгара бошлади. Яъни ҳар гуруҳ бир-бирларидан фарқли, бошқа эканликларини худда-бехудда пеш қилишадиган бўлишди. Асрлар ўтиб эса ҳақиқатан ҳам шундай бўлди ҳам. Уларнинг шаклу шамойилию рангу рўйиғача яхши-широқ турфаланиб қолди. Икки қабиланинг элчилари ўрни келса, бир-бирлари билан тилмоч орқали тиллашадиган ҳолга тушишди. Аммо орол аҳолиси ҳаётини тубдан ўзгартириб юборган, керак бўлса, уларнинг тақдирини ҳал қилган балои азим бошқа ердан чиқиб келди.

Шундай қилиб, тошдан ҳайқал йўниб, уммон сувлари урилиб турган соҳилга ўрнатиши бир замонлар қиз тараф бошлаб берган эди. Йигит тараф бўлса қайқали ордан қайтаётиб кўриб қолди. Қўрганларини қабла бошлиқларига оқизмай-тоқизмай айтиб берди. Кўп ўтмай, йигитнинг қабиласи томонида ҳам шунга ўхшаш, фақат қиз тарафинидан андак баланд ҳайқал қад ростлади. Тахминан, шунча фурсат оралади, қизнинг соҳилида учинчи ҳайқал пайдо бўлди. Фақат у наригилардан баландроқ ва қўрқамроқ эди... Гапни чўзиб нима қилдик, ўзингиз фаҳмлаб бўлган-нингиз каби, оролда ҳайқал ўрнатиш мусобақаси

УЛУҒБЕК ҲАМДАМ САҒҒАР

бошланган эди. Хар қайси қабла ўз улугларига бағишлаб ҳайқал ўрнатарди. Ҳайқал бўлгандаям энг аёло, энг расо тошдан денг. Фақат унч ўрнатиш учун жуда кўп ёғоч керак бўларди. Чунки тош бошқа, ҳайқал ўрнатиладиган макон яна бошқа жойда жойлашгани боис сўлоқмондек оғир юкни ташийш фақат ва фақат ёғоч орқали амалга ошириларди. Шунинг учун ҳам бир икки томонда ўрмонлар шиддат билан кесиларди...

Уммонга ов учун чиқишганда улар бир-бирларининг ҳайқалларини томоша қилишар, чамалашар, солиштирар, қайтиб келгач эса ундан-да аёл, ундан-да савлатдор ҳайқал йўнишга киришиб кетишарди. Орол аҳли ҳамма нарсани унутиб, тошдан ҳайқал йўнишга муккасидан берилди.

Ҳайқали улкан, яхлит тошдан ўйиб ишлашар, тайёр бўлган, ўрмондан дарахтларни кесиб, масоқ ёғочлар ёрдамида уни белгиланган жойга судраб келтиришар, тиклар, сунг-яна беҳособ ўтин ёқиб-қўйиб қўйишар, атрафга, тўрроғига, ёғий назарига кўз-кўз қилиб завқланишарди. Бунга жавобан, сал ўтмай, рақиб томон ҳам худди шу ишни такрорлар, ундан-да баланд, ундан-да хашамдор янги ҳайқал ўрнатиб, юзлаб дарахтларнинг саржинини эвазига ёвнинг ҳасадини кўзага, олов теграсида ҳафталаб рақсга тушиб, қўйқириб шодланишарди. Орол халқи фақат шу иш билан бандга ўхшарди. Янги тугилган чақалокларга ҳайқалларнинг исми, ҳайқалларга эса жангда ўлган қаҳрамонларнинг номи бериларди. Шундай қилиб, ҳаммаси бир ерда, битта оролда, оролдаги ҳайқаллар атрафда айланарди: ҳаёт ҳам, хаёл ҳам, орузу ором ҳам...

Бора-бора бир замонлар қуюқ бўлган ўрмонлар сийрақлашиб кетди. Шу сабабли қабилалар ўзиники қилиб, ёғий худудидан дарахт ўғирлашга киришишди. Натижада бир душманлик ўнга етиб, бир-бирларининг устига қўшин тортиб келишар, катта-кичик урушлар авж олди. Ниҳоят йўқ тўқнашулар оқибатида ўртага тикланган девор, деворга қўшилиб эдат чиқаришди. Оч-юпун орол пайтон бўлиб борар, адоқсиз қирғинбаротдан сўнггина яна маълум муддат, шундаям нафас ростлаш учунгина тин олинарди. Бу вақт мобайнида ер билан битта қилинган девор қайта тикланар, ўликлар дафн этилар, майдонлар наридан-бери тозаланарди. Ва ҳайқал ўрнатиладир. Ўрмон қамайгани сари ундаги ҳайвон паррандалар ҳам қамайиб кетганди. Ҳайвонлар сўйилиб ё қирлиб со бўлган, қушлар эса бу ҳосиятсиз оролдан чор тарафга учиб жон сақлардилар. Одамлар эса қўларини сувгагина тикиб, поёнсиз уммон ҳада этадиган неъматгагина умид боғлаб кун ўтказадиган ҳолга тушишди. Ана шундай талотўларда денг, илгари камномароқ, камсўқумроқ бўлган қаламушлар бирданига ҳар ёқни мўри малаҳдек босиб кетганини ҳеч ким пайқамай қол қолди. Жиркан маҳлуқчалар қуруқликда, сув бўйида, ертўллаларда, ҳатто одамлар яшайдиган қапаю ўтовларда ҳам эмин-эркин кезишавардиган эдат чиқаришди. Оч-юпун қабла аъзолари уларни тутиб, оловда пишириб ейишдан-да тап тортишмасди. Лекин шунча қўрғиликлар етмагандек, тақдирнинг балою қазоси янглиг оролга ўлат деган қасофат тарқалди. Бунга сабаб шу қаламушлар бўлса, не ажаб. Омонсиз урушлардан мўъжиза туфайли омон қолган кишилар энди ёпа ўлиб сабабли қирилиб кета бошладилар. Тош йўна-диган, тайёр ҳайқалини судраб, белгиланган жойга обориб ўрнатиладиган азамат ҳам қолмади, ҳисоб. Аммо бу не шўришқи, қолган-қутган шугина дилдираган тирик жонлар ҳам кечю кундуз биригина иш — тош йўниш билан машғул эди! Ҳайқал дарди билан андармон эди уларнинг бари...

Кўёш чикди, кўёш ботди, орадан яна бир йил ўтди. Бу йил яси тоғда ўрмалаб юрганларнинг ҳам изини қуритди. Оролда бир неча ўз одамгина ивиришиб қолди. Ҳа, оролинг холи хароб эди: еру қўздан офат устига офат, зиллат устига зиллат ёғиб қўйилганди. Бас, ўртадаги деворни қайтадан тиклашга ҳам қучлар-қушларни йўқ эди энди. Урушадиган зўравоннинг уруги қургани учун ҳам душман қабилалар бемалол бир-бирлари томонга ўта бошлашди. Шундай бир пайтада уруғларнинг улуглари мазоқара олиб бориш вақти етди, деб ҳисоблашди йигит томондагилар қиз томонга ташриф буюришди.

Йигит тараф ўзлари билан қалин қумлари, катта бир қитобни ҳам ола келишганди. Қириб ўтирадиган бутун ўтов қолмаганидан улуглар ташқарида, очик осмон остидаёқ айлана бўлиб, кесилган дарахт тўнкаларига омонат чўкишди. Оқсоқоллар қисқагина кенгашишди. Негаки, баҳр қилиб, тортишадиган нарсанинг ўзи қолмаганди. Худди оролда ейдиган озику қийдаган қиймининг, таналарда ҳаракатланадиган мадор-руҳларда яшайдиган қурбининг соб бўлгани каби...

Йигитнинг отаси қитобни очиб бир жумла ўқиди. Бунга жавобан қизнинг падари бузрукчори ишора қилганди, унинг ҳам қўлига бир қитоб келтириб тўтқа-зишди. У ҳам қитобни очиб, бир жумла, атиги биттагина жумла ўқиди. Хар икки томон "маълум" деган

дек бош қимирлатишди. Шу билан сулҳ мажлиси тугаб, йиғилганлар ўрнидан қўзғалди... Уч кун ўтгач икки қабиладан омон қолган кишиларнинг ҳаммаси соҳил бўйига тўпланишди. Шўр бутун бошли оролда сузишга яроқли бўлган биттагина қайққа хар икки қабла ўз вақилини ўтказди. Афтидан, келишувга биноан ҳаракат қилинаётган эди. Буни қарангки, улар, хар икки қабиладан танланган вақиллар ўша йигит ва қиз бўлиб қикди!

Йигит ҳам, қиз ҳам дунёга келибдики, қўрганлари уруш эди. Лекин энди қўриники, қорасизлик икки юзқўрмас қабла сардорларини муросаю мақорда қилишга мажбур қилганди. Улар тешилмай, ёқилмай қолган охириг бутун қайққа бирлари ўғлини, бошқалари қизини ўтказиб, тақдирга ҳавола қилишдан беҳроқ чора топишолмади, во дари! Ҳатто жиғар-бандларининг қўлига мисқол бўлса-да егулик тутқазилшолмади. Фақат бир неча кўзда сув, олов ёқиб учун чакмоқ тош беришди, холос. Яна тўр ва қармоқ, Бас! Йигит ва қиз хешу тобор билан не бир аҳволда видолашиб, чор-ночор қайққа ўтиришаркан, ороллари ҳавола тавитрога тўла эди. Балким ботинларининг қай бир қунжиде милт-милт этиб умид чироғи ҳам ёниб турарди...

Йигит ва қиз оролдан узоқлаб сузиб боришаркан, беиктиёр ортларига қайрилиб қарашиде тахтадек қотиб қолишди. Не тоғки, уларни соҳилда қатор бўлиб ҳайқаллар кузатиб қўйишаётганди... Ва... ва барчасининг юзлариде намоийшкорона заҳаранда муҳрланганди... Ҳайқаллар душманни масқара қилиш учун атай шундай — юзлариде аччиқ қўл билан тарошланганди. Шунда йигит ва қиз бир нарсани тушуниб етишди. Оролдан айрилишганда, ундан узоклашиб-ганда аён бўлди бу ҳақиқат. Шу чокчага тушунишмаган, уларга ҳеч ким, ҳатто қабиланинг энг улуглари, оқинлари, арқонлари ҳам лом-ним деганга ҳақиқат кўз ўнгалганда юз очиб турарди. У ҳам бўлса, ҳайқаллар, шу кеккайган тошлар уларни ҳайдаб, оролга, уларнинг ватанларига ўзлари ҳоким бўлиб олишиб, энди мазза қилиб устларидан қулаётган, қаҳаҳа отишаётган эди...

Йигит ва қиз оролни айлиниб сузишди: ҳайқаллар хар ерда, митти оролинг хар бир одимиде аскар-дек саф тортиб туришарди. Гўё энди бу орол уларнинг ўз Ватанларига айланган, энди у ерга одам тугул қуш ҳам учиб ўтолмасди гўё. Бинобарин, йигит ва қиз энди бу оролга абадул абад бегона бўлишганди, энди у заминга қайтишолмасди, қайтишганда ҳам оролни қир айлиниб ўраб олган ҳайқаллар сафини ёриб, ичкарига киришолмасди...

Энди йигиту қиз ҳаммасини билишган эди. Уларни бу ҳолга солган ёвдуз куч уларнинг ўзлари эди. Ҳайқаллар ана ўша ердан, оролик одаларининг ўз ичларидан тўраган маҳлуқлар бўлиб қикди. Аммо булар эмас, балки уларнинг ота-оналари, балки уларнинг ҳам

Музейлар пайдо бўлиши қадим ўтмишга бориб тақалади. Юнонистон, Миср, Рим... Инсоният тамаддунининг бешиги бўлган мамлакатларнинг барчасида ўтмиш сабоқхоналари фаолият юритгани тасодиф эмас. Музейлар одатда юксак цивилизация бағрида дунёга келган. Шу ўринда миллий музейшунослигимиз тарихига назар ташланса, Ўзбекистон — инсоният тараққиётининг турли даврларига оид кўплаб ноёб экспонатлар сақланаётган мамлакатлардан бири экани аён бўлади. Урта Осиёдаги ilk музейлардан бири — Туркистон музейи айнан Тошкентда ташкил топгани беҳиз эмас.

Афсуски, собиқ тузум даврида кўпгина соҳалар қатори музейлар фаолиятида ҳам бир ёқлама муносабат ҳукм сурган эди. Уша даврда кўрғазма залларидан ўрин олган экспонатларни томоша қила туриб, наҳотки дунё илм-фанига Хоразмий, Фарғоний, Беруний каби мутафаккирларни етиштириб берган халқ ўз маърифат кўёшидан ХХ асрга келиб баҳраманд бўлса, деган савол туғиларди. Ачинарли томони шундаки, аксарият музейлар фаолияти бу даврда фақат тарғибот иши билан чекланиб қолган эди. Музейларда тадқиқотчилик, экспонатлар тарихини ўрганиш, шунингдек, педагогик иши билан деярли шугулланилмас эди.

Мамлакатимиз истиқлолга эришганидан сўнг музейлар фаолиятини такомиллаштириш давлат сиёсати даражасига кўтарилди. Аввало, музейларда халқимизнинг бой тарихини, мустақиллигини одимларини акс эттирувчи ноёб экспонатларни авайлаб-асраш, ўрганиб боришнинг мустақкам тизими юзага келтирилди. Музейлар воситасида халқимиз онгига миллий гурур ва ифтихор туйғуларини кучайтириш, қолаверса дунё жамоатчилигини тарихий меросимиз билан яқиндан таништириш устувор мақсадга айланди.

Президентимиз ташаббуси билан мамлакатимизда музейлар ишини тубдан янгилаш ҳамда яхшилаш юзасидан бир қатор Фармон ва Қарорлар эълон қилинган муҳим аҳамиятга эга бўлди. Айниқса, Ўзбекистон Республикасининг "Музейлар тўғрисида"ги Қонунининг қабул қилиниши соҳада кенг қўламли ислохотлар ўтказиш учун ҳуқуқий замин яратди. Ўзбекистонда мавжуд музейлар тизимини янада такомиллаштириш, улардан халқимиз, айниқса, ўсиб келаётган ёш авлод онгига миллий гурур ва ифтихор, Ватанга садоқат туйғуларини кучайтириш, музейларни замон талабларига мос юқори малакали мутахас-

сислар билан таъминлаш, жаҳон музейшунослиги тажрибаларини қўллаш асосий вазифа этиб белгиланди.

Темурийлар тарихи давлат музейи, Олимий шон-шухрати музейи, Қатагон қурбонлари хотираси музейи, Ўзбекистон Тасвирий санъат галереяси, Ўзбекистон маданияти ва санъати кўрғазмаси, Қуролли кучлар давлат музейи, Камолдин Бехзод номидаги мемориал боғ-музей, Алоқа тарихи музейи,

18 май — Халқаро музейлар кун

ҳол. Ҳозир жамғарма қурилиши режалаштирилган янги музей иншоотларини лойиҳалаштириш ва экспозицияларини яратиш устида қизғин иш олиб бормоқда.

Музейлар фаолиятини тубдан яхшилаш ва такомиллаштириш тўғрисидаги Фармонга кўра мустақиллик гоёларига

ХАЛҚ ТАРИХИНИНГ КЎЗГУСИ

Термиз Археология музейларининг барпо этилиши мамлакатимиз маданий ҳаётидаги улкан воқеа бўлди. Бугун биргина Маданият ва спорт ишлари вазирлиги тизимида юзга яқин музейлар фаолият олиб бормоқда. Музейларни юқори малакали мутахассислар билан таъминлаш, дунё музейшунослиги тажрибасини ўрганиш борасида изланишлар давом этаётди. АҚШ, Германия, Франция, Россия, Япония, Жанубий

мос экспозициялар яратиш, ноёб экспонатлар орқали халқ онгига умумбашарий қадриятлар, миллий-маданий меросимизга ҳурмат-эҳтиром туйғуларини тарбиялаш жамғарма фаолиятининг асосий йўналиши сифатида белгиланган эди. Мамлакатимиз мустақиллигининг 20 йиллиги арафасида "Музей — халқ тарихининг кўзгуси" номи меъёрий ҳужжатлар тўпламининг нашр этилиши бу борада амалга оширилган йирик лойиҳалардан бири бўлди.

Дунё тажрибаси шуни кўрсатмоқдаки, музейларнинг умумтаълим жараёнига кириб келиши ҳар бир инсоннинг нафақат руҳий, балки ахлоқий жиҳатдан шаклланишига ёрдам беради. Ёшлар музейлар билан танишиш, уларни ўрганиш жараёнида ўз дунёқарашини бойитиб, миллий табиатимизга ёт, инсонпарварлик гоёларига зид зарарли таъсирларга қарши иммунитет ҳосил қилади. Шунинг учун ҳам музейларнинг тарбиявий ролини кучайтириш, музейшунослик фанида "музей педагогикаси" соҳасини ривожлантириш бугунги долзарб масаладан биридир. Чунки замон талаблари турли ёшдаги болалар билан музей ва таълим муассасалари ўртасидаги алоқани тизимли, маълум мақсадга йўналтирилган ҳолда олиб боришни тақозо этмоқда.

Музейларнинг ёшларга таълим ва тарбия беришидаги аҳамиятини назарда тутиб ҳолда уларни мактабга яқинлаштириш билан бирга, таълим муассасалари билан ўзаро ҳамкорликни йўлга қўйиш бўйича амалга оширилмоқда. Вазирлар Маҳкамаси қарорига биноан 18 ёшгача бўлган болалар учун музей ашёлари ва коллекцияларини бир ойда бир марта бепул кириб кўриш тартиби жорий этилди. Қарорга кўра давлат музейлари тематикасига мос ҳолда

Корея мамлакатлари музейлари билан ҳамкорлик алоқалари кенгайиб бормоқда. Шу маънода музейлар тарих кўзгуси бўлиш билан бирга мамлакатлараро дўстлик тимсолига ҳам айланиб бораётди.

Мустақиллик йилларида музейларни қўллаб-қувватлаш мақсадида "Ўзбеки музей" жамғармаси ташкил этилди. Жамғарма мамлакатимизда фаолият кўрсатаётган барча турдаги музейлар фаолиятини мувофиқлаштириб, уларга зарур илмий-услубий ёрдам қўрсмоқда. Унинг қошида музей ходимларини малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш мақсадида ўқув маркази ҳамда миллий музей фонди, таъмирлаш устаноналари фаолият юритаётгани қувонарли

И.Савицкий номидаги Қорақалпоқ давлат санъат музейида. Арслон КАННАЗАРОВ (ЎзА) олган сурат.

тегишли ўқув фанлари ҳам киририлди.

Маълумки, туризм соҳаси мамлакатимизнинг иқтисодий ривожланишига ажибий таъсир этувчи омил ҳисобланади. Бу борада республикамиздаги маданий мерос объектлари ҳамда музейларимиз ўрни салмоқли. Айни соҳада республикамизда муайян ажибий тажриба ҳам мавжуд. Масалан, Ўзбекистон Амалий санъат музейи ички ҳовлиси таъмирланди, унда "Хунарманд" бирлашмаси фаолияти йўлга қўйилди. Ҳозирги кунда устaxonнада хунармандчиликнинг деярли барча турларига мансуб маҳсулотлар ишлаб чиқарилаётган. Мазкур лойиҳанинг ажибий томони шундаки, халқ амалии санъатига доир миллий қадриятларимиз сақланиб қолиши таъминланади. Тайёрланган маҳсулотларни юртимизга таширф буюрган сайёҳларга сотиш орқали кичик бизнесни ривожлантиришига хисса қўшилмоқда. Бундай тажриба республикамиздаги бошқа музейлар қошида ташкил этилган бадиий салонларда ҳам кузатиш мумкин. Шаҳар ва шаҳар атрофидаги мавжуд тарихий обидалар, осори-атиқаларга сайёҳларни янада кўпроқ жалб этиш мақсадида турли театрлаштирилган дастурлар, фольклор жамоалари чиқарилиши ташкил этилиши бу борадаги янгиликлардан ҳисобланади.

Таъкидлаш жоизки, бундан 35 йил муқаддам 1977 йилда Москва шаҳрида ўтган Халқаро музейлар Кенгаши (ICOM Бош Ассамблеясида Халқаро музейлар кунини нишонлаш тўғрисида қарор қабул қилинган эди. 1997 йилда Маданият ва спорт ишлари вазирлиги, Фанлар академияси, ЮНЕСКО ишлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Миллий комиссияси ҳамда музей ходимларининг ҳамкорлигида олиб борган фаолиятлари натижасида Ўзбекистон музейлар Кенгаши тўзилиб, шу йили халқаро музейлар ҳамжамиятининг тенг ҳуқуқли аъзосига айланди.

Ўзбекистон музейлар кенгаши ҳамда "Ўзбеки музей" жамғармаси томонидан ўтказиладиган муҳим тадбирлардан бири ҳар йили 18 май — Халқаро музейлар кунини кенг нишонлашдан иборат. Бу йил "Музейлар ўзгараётган оламда. Янги даъватлар, янги илҳомлар" мавзусидаги лойиҳани амалга ошириш мақсадида Маданият ва спорт ишлари вазирлиги, "Ўзбекистон маданияти ва санъати форуми" жамғармаси, Республика "Ўзбеки музей" жамғармаси, Ўзбекистон музейлар Кенгаши, ЮНЕСКО ишлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Миллий комиссияси, Фанлар академияси ва Бадиий академия томонидан 2012 йил 18 майда республикамиз музейларида "Очик-ошкорлар кунини" ҳамда "Музейлар-оқшомини" бўлиб ўтди.

Камола НИШОНОВА, "Ўзбеки музей" жамғармаси бўлим мудири

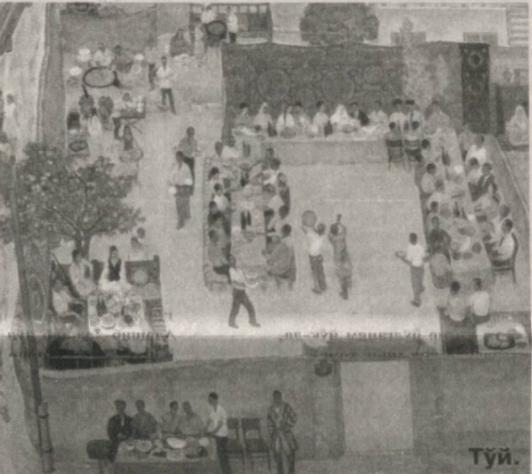
МОҲИР РАССОМ, УСТОЗ ПЕДАГОГ

Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган ёшлар мураббийси, Бадиий ижодкорлар уюшмаси аъзоси, устоз мусаввир Гофур Абдурахмонов асарлари билан муҳлисларга нафосат улашиб келаётган ижодкорлардан. Катта тажрибага эга мўйқалам устасининг шахсий кўрғазмалари бир неча марта муваффақиятли намоиш этилиб, санъат ихлосмандлари ва мутахассислар эътирофига сазовор бўлган.

Кўрғазмаларда ўзбекона турмуш тарзи, урф-одатлар, маданият, анъаналари, табиатнинг бетакрор гўшаларини тараннум этувчи турли мавзу ва жанрлардаги асарлари билан қатнашган.

Устоз мусаввирнинг узок йиллик педагогик фаолияти ҳам кўпчилик ижодкорлар учун ибрат бўларли. Гофур ака ҳозир Низомий номидаги педагогика университетида талабаларга тасвирий санъат сирларини ўргатиб келмоқда. Катта тажрибага эга педагогнинг ўндан зиёд рисола, ўқув қўлланма ва илмий-услубий мақолалари chop этилган, унлаб рангли репродукциялар китоб, албом ва журналлар зарваракларини бебаза турибди. Рассомнинг "Ойла", "Тўй", "Ҳосил байрами" каби асарлари ва "Бобур Мирзо", "Хусайн Бойқаро", "Навий", "Амир Темури" каби тарихий жанрга мансуб ижод намуналари адабиёт, санъат музейларида, кўрғазма залларида сақланмоқда.

Ўзбекистон Бадиий академияси Олтин медали соҳибига Ф.Абдурахмоновнинг асарлари АҚШ, Германия, Франция, Туркия, Корея, Покистон, Хитой каби хорижий мамлакатларнинг хусусий ҳамда давлат таъсирли санъат галереяларидан ўрин олган.

Тўй.

КЎХНА ЗАМИН ОХАНГЛАРИ

Қадриятлар миллатни ўзлигини намойён этувчи омиллардан бири. Боқий қадриятларимиз нечоғли узок тарихий даврларга бориб туташибини қадимий дostonларимиздан бири "Алпомиш" мисолида ҳам кўриш мумкин. Ёдин-ғизда бўлса, Алпомиш Қалмоқ элида Барчиннинг ҳамма шартларини бажариб, ёрини ўз элига олиб кетаётганда, тўйда "кампир ўлди", "ит ириллар", "чач сийпатар", "қўл ушлатар" каби расм-русумлар ўтказилади. Демак, "Алпомиш" нафақат қаҳрамонлик, мардлик ҳақидаги дoston, айни чоғда миллий қадриятларимизнинг ифода этувчи мерос ҳамдир. Маданият ва спорт ишлари вазирлиги, Ўзбекистон Миллий телерадиокомпанияси ҳамкорлигида ўтказилган "Кўхна замин оханглари" Республика фольклор санъати фестивали ана шу миллий анъаналаримизнинг ўзига хос тажассуми бўлди.

Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри ва вилоятлардан 14 та йигма фольклор-этнографик жамоалар иштирок этган ушбу фестивалда ўлан, лапар, айтишувлар, бахшлар ижроси, "келин туши", "куёв синаш" каби қадимий урф-одатлари намоиш этилди. Миллий телерадиокомпания медиамарказида телестудия гoлибларини тақдирлаш маросими бўлиб ўтди. Тадбирда сўзга чиққан Маданият ва спорт ишлари вазирининг ўринбосари Баҳодир Аҳмедов таъкидлаганидек, фестивални ўтказишдан қўланган асосий мақсад юртимизда фаолият юритаётган фольклор-этнографик жамоалар ижоди, бетакрор ҳаваскорлик санъати сарнамаларидан халқимизни баҳраманд қилиш, ёшларнинг фольклор санъатига бўлган қизиқишини оширишдан иборат.

— Жамоамиз қарийб икки ой давомида ушбу фестивалда иштирок этди, — дейди Жиззах вилояти Фаллаорол тумани "Гаштак" ансамбли мусика раҳбари Исмаилов Умиров — Фестивалда миллий удумларимиздан бўлган тўққиз товоқ тайёрлаш маросими билан қатнашдик. Миллий қадриятларимиз, анъаналаримизни асраб-авайлаш, уларни ёшлар орасида кенг тарғиб қилиш фольклор-этнографик ансамблларнинг асосий вазифасидир. Бу борада бизнинг ансамблимиз ҳам тинимсиз изланишлар олиб бормоқда. Уйлашманки, "Кўхна замин оханглари" фестивали ана шу мақсад йўлида ташланган дадил қадамлардан бири бўлди.

Фестивалда муваффақиятли иштирок этган жамоалар қатор йўналишлар бўйича тақдирланди. Жумладан, "Энг яхши бахшичилик санъати" номинациясида Қорақалпоғистон Республикаси, "Худудга хос урф-одат, маросим ва анъаналарни яхши акс эттирганлиги учун" номинациясида Кашкадарё вилояти, "Энг яхши ялла" ижрочилиги бўйича Наманган вилояти, "Наврўзга хос энг яхши удумлар талқини" номинациясида Тошкент шаҳри жамоалари гoлиб деб топилди.

Шохрух АБДУРАСУЛОВ

ЧАНҚОВУЗ САДОСИ

Маданият ва спорт ишлари вазирлиги, "Терра Термез" ижодий-этнографик жамияти ҳамкорлигида "Чанқовуз садоси" фестивали ўтказилди. Ўзбекистон амалии санъати музейида бўлиб ўтган бу фестивалда Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятлардан келган иштирокчилар чанқовуз, най, сурнай, гижнай, сополнай, сибзга каби миллий чолғуларда халқ куйларидан намуналар ижро этишди.

— Қадимда чанқовузи асосан аёллар ижро этган. Анъанавий маросимлар — «сумалак», «йил боши», «келин туши», «куёв синаш», «исм қўйиш» каби тадбирларимиз чанқовузсиз ўтмайди, — дейди сурхондарёлик Ҳалима Камолова. — Фестивалда табиат товушлари оҳангларига ҳамоҳанг «Кел-кел», «Оҳ-воҳ» каби куйларни ижро этдим.

— Аслида «чанқовуз» — мусика, «овуз» — нафас деган маънони англатади, дейди яна бир иштирокчи Рисолат Зокирова. — Чанқовузи 103 ёшли момомдан ўрганганман. Биз халқаро фестивалларда қатнашган пайтимизда чанқовуздан таралаётган хушнавога чет элликлар ҳам маҳлиё бўлиб қолишди.

"Чанқовуз садоси" фестивалининг миллий қадриятларимиз, анъаналаримиз ва бетакрор куйларимизни сақлаш ва ёш авлодга етказишда аҳамияти катта. Фoлиблар махсус диллом ва совғалар билан тақдирланди.

Мухтасар ҚАРИМОВА

Кўғирчоқ театри барча халқларда мавжуд бўлиб, ҳар бир миллатнинг ўзига хос миллий руҳини ифодолловчи қаҳрамонлари бор. Индонезиянинг "Ваянг" кўғирчоқ театри 2008 йили инсоният номоддий маданий мероси рўйхатида киритилган бўлиб, томошалар "гамелан" деб аталувчи чолғу асбоблари ансамбли жўрлигида намоиш этилади. Япониянинг "Нингё жоҳури бунраку" кўғирчоқ театри таркиби кўшиқчи, шамисен (япон миллий чолғу асбоби) чалувчи ва уч нафар кўғирчоқ уйнаувчидан иборат бўлиб, бир кўғирчоқбоз кўғирчоқнинг боши, ўнг қўли ва бармоқларини, иккинчиси чап қўли ва бармоқларини, учинчиси эса оёқларини ҳаракатлантиради. Вьетнамда кўғирчоқ театрлари сув юзасида намоиш этилади. Юксак маҳорат, кучли истевод ва матонат талаб этиладиган бундай томошаларда корфамонлар соатлаб совуқ сувда туриб, парда ортида кўғирчоқларни ип, ёғоч таёқчалар ёрдамида бошқарадилар. Махсус ёғочдан тайёрланадиган кўғирчоқларда вьетнамликларнинг бой тасаввурини, ҳаётий тажрибаси акс эттирилган.

Ўзбек кўғирчоқбозлиги халқимизнинг қадимий озғани театри сифатида шаклланган анъанавий санъатидир. Сурхондарё томонларида маросимий "Сувохутун", Хоразмда "Ашадароз", "Масхарабоз", "Полвон" номили кўғирчоқ уйналари намоиш этилган. Бухорода ҳозир ҳам анъанавий кўғирчоқбозлик санъати сақлаб қолинган. Кўғирчоқ қадимий туркий сўз сифатида Маҳмуд Кошғарийнинг "Девону луготит турк" асарида "Охшанчик, охшоғу, кузурчик, қоборчук" шаклларида қўланган бўлса, сугдийларда "зоча ва зочак" шаклида, Алишер Навоий даври адабиётларида эса "лубат, лубат" шаклларида ифода этилган. Хусайн Воиз Кошфий ўзининг "Футувватномаи султоний ёхуд жувонмардлик тариқати" асариде кўғирчоқ уйнаувчиси доно бўлиши лозимлиги, кўғирчоқ уйнаувчиларга хос нарса қодир ва пешбанд эканлиги, кўғирчоқлар пешбанд, яъни сандиқ устида уйнатилиши ҳақида ёзган.

Кундалик муаммоларни ҳал қилишда қўмақлашувчи, инсонларни меҳр-муруватли бўлиш-

га чорловчи мазмунан бой, гоғийий етук, юксак маҳорат билан ижро этилган кўғирчоқ спектакллар, драматик асарлар, тарбиявий сахна кўринишлари ёшларнинг эстетик савиясини ўстиришда алоҳида аҳамият касб этади.

— Фарзандларимизни юксак маънавиятга, баркамол шахс қилиб тарбиялашда кўғирчоқ театрларининг катта ўрни бор, — дейди Аббор Ҳидоятлов номидаги кўғирчоқ театри таркиби кўшиқчи, шамисен (япон миллий чолғу асбоби) чалувчи ва уч нафар кўғирчоқ уйнаувчидан иборат бўлиб, бир кўғирчоқбоз кўғирчоқнинг боши, ўнг қўли ва бармоқларини, иккинчиси чап қўли ва бармоқларини, учинчиси эса оёқларини ҳаракатлантиради. Вьетнамда кўғирчоқ театрлари сув юзасида намоиш этилади. Юксак маҳорат, кучли истевод ва матонат талаб этиладиган бундай томошаларда корфамонлар соатлаб совуқ сувда туриб, парда ортида кўғирчоқларни ип, ёғоч таёқчалар ёрдамида бошқарадилар. Махсус ёғочдан тайёрланадиган кўғирчоқларда вьетнамликларнинг бой тасаввурини, ҳаётий тажрибаси акс эттирилган.

ЖАҲЖИ "АКТЁРЛАР"

турлари мавжуд. Булардан ташқари ижрочи ва кўғирчоқ биргалликда томоша кўрсатадиган кўғирчоқ театри ҳам мавжуд. Ҳозирда "Жайхун" халқ кўғирчоқ театрининг бадиий раҳбари, ўзбек миллий кўғирчоқ театрини дунё бўйлаб кўз-кўз қилаётган устоз Мансур ака Қуръонов билан биргалликда кўғирчоқларни ҳаракатлантириш, уларни ясаш шартларини ҳаваскор ёшларга ўргатиб келмоқдамиз. Бу ноёб санъат тури анъаналарини давом эттириш ва келгуси авлодларга ҳам етказишимиз лозим.

"Юксак маънавият — энгилмас куч" асариде таъкидлаганидек, "Гудакнинг улғайиб, касб танлаши, келажакда қандай йўлдан бо-

риши, ўзининг ҳаёт тарзини қандай ахлоқий-маънавий асосларга қуриши унинг болаликда қандай ўйинчоқлар билан ошно бўлиб ўгани билан белгиланади." Табиий матолардан ясалган, сочларини майда ўриб, дўппи кийиб олган, қулиб турган юзларидан ўзбекона руҳ уфуриб турган, қўл меҳнати асосида юксак маҳорат, нокид дид ва меҳр билан тайёрланган миллий либосдаги кўғирчоқларимизни хорижда ишлаб чиқарилган турли "барби"ларга тенглаштириб бўладими? Узимиз ясаган "жажжи актёрлар" ёрдамида ўзбек халқ эртаклари, ҳажвия, ҳикоя ва лифталар сюжет асосида "Зумрад ва Қиммат",

қолибмиз. Қани энди мактабда таълим муассасаларида, мактабларда ана шундай қизиқарли, тарбиявий аҳамиятга эга машғулотлар тез-тез ўтказиб турилса.

Халқ ижоди — ҳазина

Дарҳақиқат, эзгуликка, билим олишга чорловчи, мардлик, меҳнатсеварликни тараннум этувчи бундай томошалар ёшларнинг маънавий оламини бойитишда алоҳида ўрин тутди. Уйинчоқлар образи боланинг тасаввурини бир умр сақлаб қолди. Бу миллий кўғирчоқлар тайёрлаш билан шугулланувчи фидоий инсонларга катта масъулият юклайди. Шунинг учун ҳам улар малакали мутахассисгина эмас, ватанимиз тарихи, қадриятларимиз, маданиятимизни чуқур билладиган инсон ҳам бўлиши керак. "Кўғирчоғим-овунчоғим" республика кўрик-танлови гoлиби, Камолдин Бехзод номидаги Миллий рассомлик ва мизагин институтини талабаси Гулназа Асранова ана шундай ёш иштирокчи кўғирчоқбозлардан. У кўп йиллардан буён Мирзо Улуғбек тумани ўқувчилар ижодийти марказидаги тўғарақ ўқувчиларига миллий кўғирчоқларимизни ясаш, уларга либослар тикишни ўргатиб келмоқда. Театр томошалари учун мўлжалланган қўлқопли кўғирчоқлардан тортиб, болаларбoп лoй хуштак ўйинчоқлари миллий кўринишдаги эртак қаҳрамонларига чунинг эътиборидан четда қолмайди.

— Кўғирчоқларни ясаётганимизда, аввало, ҳамма нарсага иштиб қилинган бўлиши ва ҳиссийати мос келиши, саломатлигига салбий таъсир кўрсатмаслигига эътибор берилган, — дейди Гулназа. — Алоҳида эътибор, бадиий маҳорат билан яратилган кўғирчоқлар болаларда эстетик дид, гўзалликка меҳр каби инсоний туйғуларни тарбиялайди. Кўғирчоқнинг ташқи қиёфаси ҳам муҳим аҳамиятга эга. Табиий матолар, ҳамир-қоидалари" каби дарсларда кўғирчоқлар ёрдамида сахна-лаштирилган махсус машғулотларига қизиқиб кетишдики, вақт ўтганини ҳам билмай

ришга ҳаракат қиламан.

Хоразмлик машҳур кўғирчоқбоз ва кўғирчоқбоз Мансур Қуръонов айтганидек, кўғирчоқлар шунчаки ўйинчоқ эмас. "Кўғирчоқ ўйинлари"ни шунчаки "кўнгил очиш" деб эмас, тарихимиз, маданиятимиз, маънавиятимизнинг ажралмас қисми, катта тарбиявий аҳамиятга эга санъат, деб қараш зарур. Ҳозирда кўғирчоқ театрлари арболарининг халқаро иттифоқи (UNIMA) ташкил этилган бўлиб, мазкур иттифоқ томонидан кўғирчоқ театрининг ўзига хос тамойилларини белгилаш, тажриба алмашиш, ижро маҳоратини юксалтириш мақсадида конгресслар, танлов ва фестиваллар ўтказиб келинмоқда. Маданият ва спорт ишлари вазирлиги республика Халқ ижодийти ва маданий-маърифий ишлар илмий-методик ҳамда ахборот маркази томонидан ҳар йили ўтказиладиган "Кўғирчоғим-овунчоғим" мавзусидаги фестивалдан қўланган асосий мақсад ҳам бағим" республика кўрик-танлови гoлиби, Камолдин Бехзод номидаги Миллий рассомлик ва мизагин институтини талабаси Гулназа Асранова ана шундай ёш иштирокчи кўғирчоқбозлардан. У кўп йиллардан буён Мирзо Улуғбек тумани ўқувчилар ижодийти марказидаги тўғарақ ўқувчиларига миллий кўғирчоқларимизни ясаш, уларга либослар тикишни ўргатиб келмоқда. Театр томошалари учун мўлжалланган қўлқопли кўғирчоқлардан тортиб, болаларбoп лoй хуштак ўйинчоқлари миллий кўринишдаги эртак қаҳрамонларига чунинг эътиборидан четда қолмайди.

Назокат АҲМЕДОВА, Халқ ижодийти ва маданий-маърифий ишлар илмий-методик маркази мутахассиси

“МЕХРИГИЁ”

Ушбу китоб шоир Мушқин — Хусайн-хон Абулхайрон ўғли (1904 — 1976) ижодидан сайланиб дасталанган ғазал, мухаммас, маснавий ва марсиялардан иборат илк тўпламдир. Шоир ғазалларидан она-юртимизнинг бебаҳолиги, табиатнинг беқиёс гўзаллиги ва унинг ажойиб кишилари, халқимизнинг юксак фазилатлари — меҳр-оқибати, сажийлиги, бунёдкорлиги васф этилади. Она шаҳри Тошкент шаънига бағишланган асарларида пойтахтимизнинг азиз ва мўтабарлиги,

“БАНКИР”

Янги давр, янги ҳаётнинг муносабатлари адабиётимизга янги қаҳрамонларни олиб кирмоқда. Жумладан, инсониятнинг буюк кашфиётларида бири бўлган, қисқа фурсат ичида ҳаётимизнинг барча соҳаларида ўз ўрнига эга бўлиб улгурган банк тизимини олайлик. Бу тизимнинг мазмун-моҳияти, унда фаолият юритаётган инсонларнинг кечмиши, тақдирини, бугунини, эртасини, дунёқараши қалам-қаламнинг қизиқтириши шубҳасиз.

“ҚИСМАТ ТОШИ”

Аёл қалби, унинг қувончу ташвишлари, муҳаббат унгириблари ҳақида кўп ёзилган бўлса-да, бу мавзу ҳали-ҳамон кашф этилмаган сирли бир “орол”га ўхшайди. Шу маънода, ёш адиба Сайёра Жабборзода ҳам бу абадий мавзуга қўл ургани бежиз эмас. Унинг “Муҳаррир” нашриёти томонидан чоп этилган “Қисмат тоши” романи бир аёл тақдирини бағишлаган. Китоб сўзбошида ўзМУ доценти, адабиётшунос Аҳмадбек Алимбеков айтганидек, “Қалб — руҳият манзили. Унга муҳаббат йўли билан қирлади. Сўз эса қалбнинг йўли. Сайёранинг “Қисмат тоши” романи ҳам маълум маънода адабнинг қалбидан чиққан йўл чизгиларидир...”

Соғинанг — бойлагинг...

УЗУМ ДАНАГИНИНГ ХОСИЯТИ

Юртимизнинг барча воҳаларида етиштириладиган узумнинг минг бир хосияти борлигини кўпчилик билади. Узум меваси ва майизи тўйимли неъмат сифатида қонни тозалайди ва кўпайтиради. Хатто тоқ барглари ҳам шифобахш. Французлар шу чоққа қадар узумдан аъло навли мусаллас тайёрлаб доврқ қозонишган бўлса, эндиликда узум данагидан ноёб косметика воситалари ишлаб чиқаришни ҳам йўлга қўйишди. Мусаллас ва шарбат тайёрлаш жараёнида ажрғилиб чиқадиган майда данакчалар қимматбаҳо полифенолларга бой бўлиб, терини қаритувчи эркин радикаллари ютишда тенгсиз экан. Мазкур полифеноллар Е дармондорисидан 10 минг марта самарали. Сўнгги ўн йил мобайнида олиб борилган тажрибаларда узумнинг бошқа хосиятлари ҳам кашф этилди. Узум новдаларининг баъзи қисмлари тери хужайраларини янгилайдиган, улардаги доғни кетказадиган ва тери рангини яхшилайдиган беқиёс хусусиятларга эга экан.

Хавфли зирворлар. Ҳозир савдо дўконларида “ошлик зирвор”, “гўштлик зирвор”, “шўрвабон зирвор” ва ҳоказо ёзувлар битилган турфа “зирвор”лар сотилмоқдаки, уларни саломатликка беэиён, деб бўлмайди. Таркибида аччиғи йўқ қизиқ қалампир, глютамат натрий, саримсоқ, райхон, жамбил (тоғрайон), ямай қалампир, тошчўп, розмарин бутаси, ўсимлик қосили, ёғ ва туз, лавр япроғи, хушбўй қалампирдан иборат деб ёзилганига қарамай, аввало, қафтдек пакетчага бунча “зирворлар мажмуи”ни сизгириш қийин. Улар лаборатория шариотида текширилганда асариятида кенг тарқалган таъмин кучайтиргич глютамат натрий борлиги аниқланди. Бу моддани, одатда, яхши таъм бериши учун тез пишидан арзон фаст-фудларга қўшишади. Кимки шу модда қўшилган таомлардан истеъмол қилса, унга кўнчиқ қолади. Тадқиқотларнинг кўрсатишича, глютамат натрий нафас қисши, бош оғриғи, кўз глаукомаси (кўксус касаллиғи), хотира сусайиши, семизлик каби хасталиқларга сабаб бўлади.

Хорижда тайёрланган “зирвор”ларни харид қилганда ёрликларини яхшилаб ўқинг, — дейди органик маҳсулотлар дўкони соҳибни М.Сорокина. — глютамат натрий қўпична MSG ёки monosodium glutamate деган белги остига яширилган бўлади. Шунингдек, бундай “зирворлар мажмуи”да учрайдиган ҳид берувчи моддалардан ҳам воз кечинг. Кўпчилик ванилиниги шакарга табиий ванилин эмас, балки синтетик этилванилин кўп микдорда қўшилганини ўйлаб ҳам кўрмайди. Ҳолбуки, бу модда ҳам кучли аллергия кўзғовчидир.

Бозордан зирвор харид қилишда ҳам хавфлиликка ишонч ҳосил қилинг. Масалан, бозордаги ветеринария лабораториясига кириб, харид қилган зирворингизни таҳлилдан ўтказдириг. Лаборатория ҳодимлари бу ишни текинга, икки соат ичда амалга оширишга зиммадор. Бу ўринда шунинг назарда тутиш керакки, тунда маҳсулотларни пештахтада қолдирмаслик тўғрисида қонун қабул қилинмаган. Демак, катта қоплардаги зирворларни бозордаги сичқон ва сувараклар “табиб” кўрмайди, деб ҳеч ким қафолат беролмайди.

Яхшиси, битта пакетдаги “зирворлар мажмуи”ни эмас, хар бири завод шариотида алоҳида қадоқланган (масалан, заъфарон, қашинч ва бошқа) зирворларни харид қилинг. Бордию фойдаланиш муддати бироқ ўтган бўлса ҳам бундай зирворлар хушбўй ҳидини йўқотмайди.

Сутдан олинган ёғ яхшии ёки тропик ўсимликлардан олинган ёғ? Сўнгги пайтда айрим ишлаб чиқарувчилар пишлоқ, творог, музқаймоқ, қулоттирилган сут, сариёғ ва бошқа шу каби таркибида сутли маҳсулотларга сутдан олинган ёғ ўрнига пальма, кокос ва бошқа ўсимлик ёғларини қўша бошлагани шундай савол туғилишига сабаб бўлмоқда. Экспертларнинг фикрича, табиий сутдан олинган ёғ идеал неъматдир. Ишлаб чиқарувчиларнинг ана шу идеал неъмат ўрнига тропик ўсимликлар ёғидан фойдаланганига уларнинг анча арзонлиги сабаб бўлмоқда. Иккинчидан, тропик ўсимликлар ёғидан фойдаланганда маҳсулот узокроқ сақланади, уларни ташиш ва сақлаш шарт-шароитлари ҳам қатъий белгилаб қўйилмаган. Масалан, ўсимлик ёғи асосида тайёрланган музқаймоқ хона хароратида бемалол бир неча соат эримай туради.

Сутдан олинган ёғ ўрнига тропик ўсимликлар ёғини тўлиқ ёки қисман алмаштириш сариёғ, эритилган пишлоқ ва бошқа шу каби маҳсулотлар ишлаб чиқариш жараёнини оsonлаштиради.

Қулоттирилган сут тайёрловчиларнинг 70 фоиздан кўпроғи унга ўсимлик ёғи қўшади. Бунинг қулоттирилган сутнинг таъминдан билиш қийин. Шунинг учун ёрлиғида сут ва шакардан бошқа маҳсулотлар қайд этилмаган бўлса, харид қилинг. Агар пальма ёғи қўшилган бўлса, бунинг яхшириш учун таркибида, албатта, таъмин яхшиловчи, хушбўй хид берувчи моддалар қўшимасдан илож йўқ. Шунга қараб маҳсулотга қандай ёғ қўшилганини билиш мумкин.

Сут, кефир ва ряженкани эса бемалол харид қилиш мумкин. Негаки, уларга ўсимлик ёғини қўшиб пакетлаш анча қimmat таушади. Сариёғга нима қўшилгани эса қуйдагича аниқланади: агар ҳақиқий сариёғ товада эритилса, юзасида нафис қатлам ва майда тешикчали кўпик ҳосил бўлади. Тропик ўсимликлар ёғи қўшилган бўлса, у бир турдаги суоқликка айланади. Агар бутербродга шу каби “сохта ёғ” қўшилган бўлса, у тилга ёпишади, 100 фоизли сариёғ тиш ва тилга ёпишади.

Музқаймоқни ликопчага солиб хона хароратида сақлаб кўринг. Ҳақиқий ёғ қўшилган бўлса, шаклини сақлаган ҳолда секин юмшади. Тропик ўсимлик ёғи қўшилган бўлса, узок вақт эримасдан туради, сўнг эса шаффоф суоқликка айланади.

Пишлоқ тайёрлашда сут ёғи ўрнига бошқа ёғ ишлатилган бўлса, у қисман совун таъмин беради. Жуда қайишқоқ бўлади, пичоқ остида уваланади. Табиий пишлоқ эса, қуви нури остида юмшоқлашиб, қайишқоқлигини йўқотадди, сунъийи эса, аксинча, зичлашиб, юзасида сариқ тусдаги ёғ томчилари ҳосил бўлади.

Творог ва қаймоққа қийин эрийдиган пальма, кокос ёғлари қўшилган бўлса, бир қошиқ ёйиш билан тилда ёғли плёнка ҳосил бўлади. Бундай ўсимлик ёғлари 39 даражада юмшагани учун одатдаги сут ёғлари каби 28-32 даражадаёқ оғизда эриб кетмайди. Бир тажриба қилиб кўринг: ликопчага творог солиб хона хароратида сақланг. Агар унга “сунъий ёғ” қўшилган бўлса, усти сариқ қўбик билан қопланади, бироқ таъми ва хиди ўзгармайди. Тусини ўзгартирмасдан нордон торган бўлса, билинги, бундай творог ва қаймоққа тропик ўсимликлар ёғи қўшилмаган.

Интернет хабарларидан.

Маданият ва спорт ишлари вазирлиги жамоаси «Ўзбекмузей» жамғармаси раиси Анвар ЖАББОРОВнинг вафоти муносабати билан марҳумнинг оила аъзолари ва қишлоқларида чўқур таъзия изхор этади.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва «Ижод» жамоат фонди уюшма аъзоси Энахон Сиддиқовага онаси

ЖўРАХОН аянинг вафоти муносабати билан чўқур ҳамдардлик билдиради.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва «Ижод» жамоат фонди уюшма аъзоси Ҳабиб Абдуназарга онаси

САНОБАР аянинг вафоти муносабати билан чўқур таъзия билдиради.

Доимий ҳамроҳ

Китоб Мушқиннинг 1971 йили ёзган “Таржимаи холи” ва “Шеър ёзиш турфа севики хунаримдур” ғазали билан очилади. “Тошкентнинг хушкон булбули” сарлавҳали сўзбошида Мушқин меросининг топилиши, нашрга тайёрлаш тарихи ва шоир шеърининг маънавий аҳамияти ҳақида сўз боради.

“Юрт меҳри” бўлимидан ватанварварлик ва Ватан мадҳига бағишланган асарлар, “Азизлар зикрида” бўлимида Навоий, Ҳабибий ва шоир учун жуда қадрдон бўлган машҳур инсонлар ҳақидаги манокуб руҳидаги ғазал ва мухаммаслар ўрин олган бўлса, ишқий мазмундаги асарлар “Муҳаббат навалари” бўлимида жой олган. Шунингдек, китобнинг “Одобнома”, “Меҳнат китоботи”, “Ҳаёт чорраҳаларида” деб номланган бўлимларидаги асарларда хушхулқлик, меҳнатқашлик каби фазилатлар улуғланса, “Сайланма” сўнггида шоирнинг “Ҳасби ҳол” руҳидаги ғазаллари ўрин олган.

Нашрга тайёрловчи ва сўзбоши муаллифлари — филология фанлари номзоди Муҳаммадхон Мадрозиев, тарих фанлари доктори Икромиддин Остонақулов. Китоб “Mumtoz so'z” нашриётида чоп этилган.

Развонной НИЗОМОВА

“ТАФАККУР”

2012 йил, 2-сон

Журналнинг ушбу сони илк саҳифалари Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси муовини, шайх Абдулазиз Мансур ва журнал муҳбирининг “Савоб ҳам заҳмат эвазига олинди” сарлавҳали сўхбати билан бошланган. Иқтисодий ва сиёсий глобаллашув, маданиятлар яқинлашуви тўхтаб бўлмас ҳодиса эканлиги ҳақида фикр юритар экан, шайх жаноблари, бу жараёнда мўмин-мусулмонларнинг хар бир ишда, аввало, ўз диндорларини, қолаверса, бошқа қавмлар учун намуна, бошқа миллат ва дин вакилларига бағрикенглик билан муносабатда бўлиши зарурлигига эътибор қаратади. “Имом-хатибларимиз кўш мисоли кўш қанотли бўлмоғи керак. Бир қаноти диний илмлар бўлса, бошқа қаноти дунёвий илмлар бўлмоғи лозим”, дейди.

Истеъмолчилик кайфиятини авж олдирувчи “оломон маданияти” ҳамда на урф-одат, на диний, на миллий илдиэ-

Журналларни варақлаганга

2012 йил, 1-сон

Журналнинг янги сони халқимизнинг энг қадимий ва эъзозли байрами — Наврўзга бағишланган. Ҳ.Незъматнинг «Наврўз — муқаддас мерос» мақоласида наврўз тарихи, бу байрамнинг шарқ халқлари ҳаётида туганган ўрни ҳақида сўз боради.

Умурзоқ Алибековнинг «Йил ҳисоби» номли тадқиқотида қадимда вақт ҳисобини юритиш учун хизмат қилган «Дехзон ҳисоби», «Чор ва ҳисоби» каби ҳўжалик ҳаёти билан боғлиқ мавсумий маросимлар, шунингдек, ёғти ва қишки чилла, қиёнт жисмларидидаги ўзгаришлар ҳақида маълумот берилган. Ақбар Ҳакимовнинг «Бухоро темирчилиги: тарих ва замонавийлик» мақоласида Бухородаги темирчилик устоналарининг шаклланиши, турли ҳўжалик асбоб-ускуналари тўғрисида ҳикоя қилинади. Таниқли олим, санъатшунослик фанлари профессори Муҳсин Қодировнинг «Аънавий театр тизими» мақоласида аънавий театрнинг босиб ўтган йўли, жамият ҳаётида туганган ўрни хусусида сўз боради. Мақолада томоша санъатининг тараққиоти ва шаклланиши, турлари ҳақида ҳам тўхталиб ўтилган.

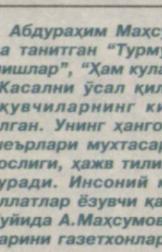
Омонулла Ризавнинг «Мумтоз адабиётнинг саҳнавий талқини», Борис Голдендернинг «Ўзбекистонда ўрта асрлар Хитой тангалари», Гулзода Маҳмуджоновнинг «Миниатурда сўфийлик юзларининг асб эгитирилди», Севара Павлованинг «Қашиқларнинг бадиий маданияти» каби мақола ва талқиқотлар ҳам ўқувчиларни бефарқ қолдирмайди деб ўйлаймиз.

Азиза АЪЗАМҲУЖАЕВА

ларга эга бўлган никоҳ билан боғлиқ расм-рўсуллар ҳақида тўхталиб, “...бўлғуси рўзгорнинг бутун камкустини қиз тарғаб қилгяпти. Одамлар биллиб олсинларки, ислом динида тўй сарф-харажати юз фоиз қувв зиммасига юкланади. Шу боис, тўй чиқимлари катта бўлмасин, малоллик етмасин, қийнаб қўямасин, дейди муборак динимиз”, деб таъкидлайди.

Бақодир Зокирининг “Тараққиёт тамойиллари” рункидаги “Осиё йўлбарслари: либераллашувини шарқона тажрибаси” мақоласида Жанубий Корея, Тайвань, Сингапур ва Малайзия тараққиётига сабаб бўлган иқтисодий омиллар таҳлил этилади. Малакали мутахассис тайёрлаш

“Сингапур мўъжизаси”нинг ҳал қилувчи омилларидан эканига эътибор қаратади. “Ғарб оммавий ахборот воситаларидан фарқли ўларок, Сингапур муатоботи давлатга қарши муқобил институт эмас, маъхуд муаммолар юзасидан танқидий мулоҳаза юритиб, уларни ҳал этиш борасида амалий, конструктив тақлиф ва ёнда-

Абдурахим Маҳсумовни ҳажвчи қаламкаш сифатида танитган “Турмуш ҳангомалари”, “Қанотли мишмишлар”, “Ҳам куласиз, ҳам куйасиз”, “Дув-дув кулгу”, “Касалини ўсал қилди” каби катта-кичик китоблари ўқувчиларнинг китоб жавонидан муносиб ўрин олган. Унинг хангома, ҳажвчи, масаллар ва ҳажвий шеърлари мухтасарлиги, мазмунан ва шаклан ўзига хослиги, ҳажв тилининг ширдардлиги билан ажрғилиб туради. Инсоний камчиликлар, турмушдаги баъзи иллатлар ёзувчи қаламида жонли ифодасини топган. Куйида А.Маҳсумовнинг ижод намуналаридан айримларини газетхонлар эътиборига ҳавола этамиз.

ГАПНИНГ НИШАБИ

Ҳайдар мўйловнинг ишламаган жойи қолмаган. Хотини эса мўйловнинг қаерда ишлаётганини сўраб ўтирмайди. Гап-сўзю муомаласидан билади-кўйди.

— Азизим, — деб келарди бир вақтлар мўйлов, — сизнинг қаддингиз кўзга, овозингиз пиёланнинг жарангдор мусиқасига, қулишингиз биринчи нав чини косага ўхшайди.

Хотини майингина куларди. Билардики, эри чини заводда ишляпти.

— Яна бир кунга Ҳайдар мўйлов гапга бошқача тўн кийдирадди. — Хотинжон, сенинг секин-секин юришингни юк машинасига, қулиб пешвоз чиқийшингни “Мерседес”га ўхшатаман. Оҳ-оҳ, баъзан “Нексия”дек лип-лип қилиб энгил учаскани, қани энди, доим шундай бўлсанг?!

Демак Ҳайдар мўйловнинг “машина саройи”га ишга киргани ёлгон эмас экан. — Ҳи-ҳи, — деб келди яна бир кун, — тилинг бирам пўлат қайчага ўхшайдики, хар гапирганда қийиб-қийиб гапирасан. Айрим хотинларга ўхшаб умрингн эғови бўлма, дейман... Ҳай-ҳай, хар гапнинг худди қисқичга ўхшайдики, узиб-узиб гапиршингни...

Ҳайдар мўйловнинг ҳўжалик дўконида ишлаётганини рўқач қилиб, хар кун хотини билан шундай «арралашётганини» кўрган киши ажабланмаса ҳам бўлади.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ВА СПОРТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ

O'zbekiston adabiyoti va san'ati
Манзилимиз: Тошкент — 100083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 233-52-91 Электрон манзилимиз: uzas@b2c.uz
Котибият — 233-49-93
Таъкид ва адабиётшунослик бўлими: 236-56-50 Санъат бўлими: 236-56-48
Ижтимоий ҳаёт бўлими: 236-57-42 Назм ва наср бўлими: 236-58-55

Качик ҳажвчи

“Хўп бўлади!” деб бажармади. Бундан бошлғимизнинг сабр-қосасти тўлди чоғи, йиғилишда унга танбех берди.

— Ишни ўз вақтида бажармаганингиз учун сизга “хайфсан” эълон қиламан, — деди бошлиқ.

— Хўп бўлади, — деб юборганини Ваққосбойнинг ўзи билмай қолди.

— Яна шунинг айтиб қўй, — деди бошлиқ — Халқда “хўп бўлади”ни еб бўлади”, деган гап бор. Аммо бизнинг соҳамизда “хўп бўлади” дедингизми, бажаршингиз керак! Булмаса, “хўп”га қўшилиб ўзингиз ҳам йўқ бўлиб кетасиз.

— Хўп бўлади, — деди Ваққосбой беихтиёр.

ТЕЛЕФОН ОДАМ

Қобил Қултураевич ширкат раҳбари бўлдию қабулига келувчилар навбат пойламайдиган бўлишди.

Яқинда унинг қабулида бўлиб, бунга амин бўлдим. Уйлаган эдимки, бошлиқнинг олдига кириш амри-маҳол бўлса керак. Йўқ, бошлиқ қабулхонасига кирсам, ҳаммаёқ жим-жит.

“Хе, қойил-е, ишим битадиган бўлди”, деб ичкарига кирдим.

Хонада бошлиқдан бошқа ҳеч ким йўқ. Икки қулоғида телефон гўшаги. Саломимга бошини қимирлатиб алик олди ва кираверилганда ўриндиққа ўтиришимни итти билан билдирди. У кимдандир олаётган топширини иккинчи телефон орқали бошқа кишига етказарди.

Сўхбати тугаса мақсадимни айтиман, деб турганим, учинчи телефон жиринглаб қолди. “Бир дақиқа” деди кўрсаткич бармоғини лабарига босиб, “гаплагил олай” дегандек. Телефон орқали кимдир нарх-наволар ҳақида сўради чоғи, у “Престиж” газетасидан нарх-наволар ҳақидаги саҳифани очиб, даярли ярим соат маълумот ўқиб берди. Шу орада қўлидаги “сотка”си жиринглаб қолди. “Аки... ўзим телефон қиламан”, деди ва “сотка”ни ўчирди. Билмадим, телефон қилган хотини ёки қизидир?! Исми

Ақида ёки Ақиқа бўлса керак. Ана шу ҳал-бел билан телефондаги сўхбат тугаганлигини сезмай қолибман.

— Мени маъзур тутасиз, — дедим ниятимни билдириб мақсадда.

— Амакижон, ҳозир бир дақиқа. Уйга биров телефон қилиб олай, кейин хотиржам гаплашаверамиз.

Дарҳақиқат, “Аки” деб мурожаат қилгани хотини экан. У қилин чорак соат тушликка қанақа оват қилиш кераклиғи ҳақида музокара олиб борди. “Сотка”ни энди ўчирган эдимки, бешта телефондан қизили жиринглаб қолди.

— Кечирасиз, — деди қизил телефон гўшагини кўтариб. — Эшитман, хўжайини!!! — У хўжайини билан тил турган ҳолда “Хўп бўлади!” деб ангагача гаплашди.

Унинг телефонлардан бўшаши қийин шекилли, деган ҳаёл билан секин ўрнимдан турганим, чап қўлини кўксига қўйиб, “кўриб турибсиз-ку!” дегандек гўёки мандан кечирим сўраган бўлди.

Уйга қайтиб, “Нима қилсам экан-а?”, дея ўйлаб туриб, бирдан кўзим телефонга тушиб қолди. “Қани ўша бошлиққа телефон қилай-чи, балки омадим келиб қолар”, деб ширкатга, Қобил Қултураевичга телефон қилдим. Натиха ёмон бўлмади. У телефон гўшагини кўтарди. Мен қаерда яшашим, нима мақсадда кўнжироқ қилаётганимни айтдим. “Барча талабларингизни ёзиб олдим. Албатта, бажарилади!”, — деди у телефон гўшагини кўра экан.

Бир пасда муаммолар ҳал бўлди. Юрган эканмизда, телефон турганда оёққа азоб бериб. Ҳей, садаған кетай...

Маданият ва спорт ишлари вазирлиги жамоаси Ижодкор ёшлар билан ишлаш, халқ ижодиёти ва хаваскорлик санъатини ривожлантириш бошқармаси бошлиғи Бармат Дурдиевга онаси

САОДАТ аянинг вафоти муносабати билан чўқур таъзия изхор этади.

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмаханаси.
Босмахона маъмули Буюк Турон кўчаси, 41 ўй
Босишга топшириш вақти — 20.00. Босишга топширилди — 21.28

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ.
СОТУВАДА НАРХИ ЭРКИН
ISSN 2181-614X
9 772181 614000